

84(4ВЛ)3-4

Капа! 5571

ИЛ 41



Шекспирни Сонетлери





ШЕКСПИРНИ СОНЕТЛЕРИ



*КЕЧЮРГЕН
ЧОТЧАЛАНЫ МАГОМЕТ*

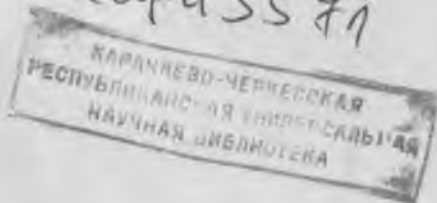
КЪАРАЧАЙ-ЧЕРКЕС КИТАБ БАСМА
ЧЕРКЕССК 1996

84 (4 Вл) 3—4

Ш 41

Китабны суратларын
Е. П. Кордюкова салгъанды

Кара 5571



4702280200—16

Ш _____ 16—96

9П1 (03)—96

ISBN 5—7289—0117—4

© Къарачай-Черкес республика
китаб басма, 1996



Сонеты



1

Биз сакълайбыз, джашаса деб ариулукъ,
Токъ булчукъдан бай битимни юлгюсюн.
Къарт розада къалмаса да асыл джукъ,
Джаш розада джашайды дух ийиси.

Сен а—къанлы джауунг кеси-кесинги —
Чырайынгы кемсиз суююб тураса.
Анга буруб къарыуунгу, эсинги,
Байлыгъынгы факъырлыкъгъа бураса.

Джашаууса ма бюгюнню кюнню сен,
Къысха джазны хапарын къодулайса,
Келлик нюрню кѣрге кѣмюб джиберсенг,
Къызгъанчлыкъгъа зырафлыкъны джалгъарса.

Бай битимин келлик сейир джылланы
Кѣмме кѣрге, джазыкъсын бу дуньяны!



Терен сызла салыб сени бетинге,
Джашауунгдан кыркъ суукъ кыш къораса,
Ким хурметлер сени, санаб кертиге,
Тозгъан, мискин, кьюу джанынга къараса?

Адам сорса, къайдады деб, юсюнде
Ол алгъыннгы патчах кибик хыйсабынг?
«Ма бу азгъын кёзлерими ичинде», —
Десенг, болур селеке ол джуабынг.

Тыйыншлысы — айталсанг бу сёзлени:
«Сабийлерим! Тюлме киши керекли!
Аладады джашлыгъымы кёзлеую,
Къартлыгъым да хошду ала себебли».

Сени къанынг, суууй барыб джыл-джылдан,
Сабийингде ойнаб кызысын джангыдан!



3

Кюзгю — сейир тюрсюнюнгию шагъаты.
Ашыкъмасанг джангыртыргъа сен аны,
Терсейтирсе табигъатны муратын,
Тиширыугъа да болмазса багъалы.

Къайсы бир къыз бермез, санаб огъургъа,
Сеннге таза джангылыгъын, сезимин?
Нек суймейсе да ёлюмсюз болургъа, —
Алай бекми балсытаса кесинги?

Ана кёзге тийиб тургъан джарыкъса
Эртде ётюб кетген апрель чакъладан.
Къартлыгъында сен да асыу аллыкъса
Джашлыгъынгы кёзге тутхан шартладан.

Турсанг а бу кютей халда сюркеле,
Ёлюрсе сен, тюрсюнюнг да биргенге!



4

Хауле шохум, къутургъандан, бек рахат
Быргъайса сен байлыгъынгы тубаннга.
Ариулукъну, саугъа этмей, табигъат
Хах береди баш бошлукъда туугъаннга.

Къызгъанч шохум, энчилерге базгъанынг
Аманатды, сенден кёчер муратлы.
Джашыраса чексиз уллу хазнаны,
Аны ючюн болмайса бай, къууатлы.

Кёб хайырны алалмайса, бой салыб
Намысынга къаршчы келген халинге.
Аджал джетсе, ичер сууунг бошалыб,
Зырафлыгъынг джапырырмы кёлюнгу?

Сеиде — келлик заманны нюр сыфаты,
Айнытмасанг, кетер аджал къоратыб.



Чемер кьоллу уста заман, эслетмей,
Кёзге керти сейир затла ачады.
Ол, бурула келеди да, бош кетмей,
Нени суйсек, аны алыб кьачады.

Кюнле бла сагъатланы ырхысы,
Джайны элтиб, мутхуз кьышха джыяды.
Кёк дуньяны кьачыб кьаны, мылысы,
Кьюу-шуу джер да акъ джабыуун джаяды.

Кьюру чакъгъан розачыкъны ийиси —
Ол учуучу джесир шиша ичинде —
Эсгертеди, кьыш бузлауукъ ийирсе,
Болгъанды деб, джай да джерни юсюнде.

Тохтатса да гокка хансчыкъ чакъгъанын,
Тас этмейди ариулукуню шартларын.



Иги сакъ бол, сен джыйгъынчы иш этиб
Шишачыкъгъа джазны чакъгъан къууатын,
Чалбаш къышны тырнагъындан уу джетиб,
Гюл бачхангы терк бузмасын сыфатын.

Хазнасын алгъан киби къайтарыб,
Танг къозлау да къошуб аны юсюне,
Сюериксе, он къат хайыр да табыб,
Къайтарыгъа сен кесинги кесинге.

Сабнйледе джангы туууб он кере,
Джашарыкъса он кере джер джюзюнде.
Аджалынгы хорланнганын онг кёре,
Махтанырса хайт деб ахыр кюнюнде.

Бил джазыудан сеннге кёб зат тюшгенин,
Кетсенг, кетмез киби ксейир ишлеминг.



Танг кесини отча къызгъан акъ башын,
Къаратады аязыгъан тийреге.
Джер ахлу да айта анга алгъышын,
Сюйюнеди нюр таякълы тейриге.

Кюнортада, кючден толуб аяусуз,
Джарытыучу мийикден тик къарайды.
Миллион кёз, джаныб сансыз-санаусуз,
Алтын чархны тёнгерееун сынайды.

Кюн, тауусуб тогъай джолун огъары,
Арыб-талыб, джетсе кёкню джарына,
Аны суйген, багъалатхан шохлары
Къарайдыла сора башха джанына.

Улан къалдыр, джашлыгъынгы созарча,
Келлик кюннге туберге да базарча.



Музыкаса кесинг, амма кьобузгъа
Тынгылайса, мыдах болуб, кыйналыб,
Нек санайса мыдахлыкъны парызгъа,
Кыйынлыкъгъа нек тюбейсе кьууаныб?

Ол азабны неди таша чуруму?
Къайдам, бирча таб согьулгъан тауушла
Эшитиле болурламы хар кьуру,
Джангызлыкъгъа эттен кибик гурушха?

Тынгылачы: сокъгъан кылла, бирлешиб,
Эбге келиб, бередиле макъамны,
Ата, ана, джаш улан да, тиллешиб
Джырлагъанча, созадыла бир дамлы.

Кылла бир таб согъадыла концертде,
Джангызлыкъ джол ёломдю, деб эгерте.



Эшта, кьоркьуб артда кьатын джылаудан,
Кишини да сен базмадынг сюерге.
Кьоратса уа аджал сени джашаудан,
Боллукъ эди дунья кьара кнерге.

Табычанды бушуу бюкген тул кьатын
Сабийинде джан тенгини ышанын.
Сен а мюлкден кьалдырмайса бир алтын,
Кёл басарча дунья анга ышаныб.

Хауле адам джоуб ийген хакъ-байлыкъ,
Ауушуна бу дуньяда кьалады.
Дуу деб джаныб, джукъланады субайлыкъ,
Джашлыкъ кюч да кьайтмаздан тас болады.

Джокъду сыйы кесине кёр кьазгьанны,
Суймейди ол дуньяда бир инсанны.



Бир айт: кимди сен джаратхан, къайсы къыз?
Сени суйген кёбдю, къара тюшюнюб.
Джашлыгъынгы кюйдюресе къайгъысыз, —
Бир ишексиз, сен суймейсе кишини.

Сен, кесинги къанлы джауунг, къайгъырмай,
Насыбынгы таша-туру джояса.
Атанг къойгъан юй турады джангырмай,
Аны да сен кюнден-кюннге ояса.

Кечерме мен — башха джаннга бир уша,
Джаурукъ тутмай, суймекликге ишле джол.
Къарамынгча, суйюмден тол, джумуша,
Кесинге да бираз халал, чомарт бол.

Джашаб турсун ариурукъ джер башында,
Джангырсын ол къайтыб суйген джашында.



Дженгил ёсюб болуучанбыз терк мууал,
Кёбдю ёсюм туудукълада, битимде.
Уланынгдан артыкъ кючню сен да ал,
Къош кючюнге къартлыкъ басхан кюнюнге.

Ма закону ариулукъну, нартлыкъны.
Олсуз, болуб эди джерде халиф, хан
Сер акъылы айры тишли къартлыкъны,
Алтмыш джылдан къурур эди сау дунья.

Уллу кёллю, келишмеген джашаугъа,
Ёхтем, гырхы — ёлюб кетсин къайтмаздан.
Сеннге уа бил, берилгенди кёб саугъа,
Борчунгу он къат тёлерча бираздан.

Тамам уста къыйылгъанса, мухурча,
Басхан басманг ёмюрледе турурча.



Сагъат айтса джарыкъ кюнню батарын,
Джылтыраын къара чачны да чалы,
Онгарыгъын гокка хансны келбети,
Бузуллугъун сау дуньяны нюр бети,

Исси кюнде мал бугъуучу чапракъла
Тёгюлселе букъулаучу топракъгъа,
Сакъаллары къалтырагъан кюлтеле,
Арбаладан къуджур тукъум кюлселе, —

Тауда, тюзде чыгъыб тургъан гоккала,
Къуруб, къатыб джангыгъа джол бергенча,
Сени нюрюнг да барлыкъды бошала,
Деб ойлайма, келлик халны кёргенча.

Ёлюм хорлаб, къоймай эсе солургъа,
Къалдыр тёлю, анга къаршчы турургъа.



Чырт тюрленме, кесинг кесинг кибик бол, —
Кесича уа болаллыкды джашагъан.
Тюрсюнюнгю бузса ёлюм-ачы къол,
Ким болса да, къалсын сениге ушагъан.

Ариулукъну саугъа этиб, табигъат
Теджегенди сениге къысха заманнга.
Тыйыншлыды кёчерге ол сыйлы зат
Сенден къалыб, джашай барлыкъ уланнга.

Сакъ иели юнню болмаз джарсыуу,
Къыш-къыямат да чыгъалмаз тёрюне.
Анда бир да джюрюялмаз ачыуу
Сууукълукъну, къарангыны, ёлюмню.

Эй, солуунг хакъ тохтагъан кюнюнгде
«Атам!» деген ауаз чыкъсын юннюнгден.



Джулдуз джора эталмайма джазыугъа,
Астрономия да айтмаз ёмюрде,
Ма бу джулдуз туугъанды, деб, ауруугъа,
Бай битимге, огха, даугъа, ёлюмге.

Орузлама къоялмайды кёргюзюб
Кюнню къачан аман, иги боллугъун.
Айталмайма, кёкден ышан джукъ сезиб,
Къайсы патчах берекетден толлугъун.

Турадыла — сырынг джарыб кёзюнгде,
Чолпанларынг ашхы хапар бергенлей:
Джашауунгу созсанг келлик тёлюнгде,
Керти, ариу да джашарла биргелей.

Огъай десенг, — сен киргенлей къабыргъа,
Керти, ариу да думп болуб къалырла.

Кара: 5571



Сезиб турсам къртайыуну ёсюмден
Айыргъан чек бир такъыйкъа болгъанын,
Джулдуз лахор эжиу эте, кюн-кюнден
Дунья кёзбау алмашына баргъанын.

Биягъы кёк, бизни хансча айнытыб,
Булджугъанын, артда кыра, булгъай да,
Тургъанлыкъгъа джашлыкъ къанны ойнатыб,
Кетгенлерин артда къарыу, чырай да, —

Ой, къалай багъалатама алапат
Джазынг тёкген сейир джашлыкъ нюрюнгю!
Заманынг а ачды сеннге къазауат,
Къарангыгъа сюре джарыкъ кюнюнгю.

Амма назмум, ушаб джити бычакъгъа,
Ёмюрюнгю созсун, джалгъаб бутакъгъа.



Излей эсе заман бизни кьакъларгъа,
Сора кючюнг чакъгъан кюнде огъуна
Нек этмейсе джашлыгъынгы сакъларгъа
Къуу назмумдан эсе онглу таш хуна?

Сен башына чыкъдынг дунья ёсюмню.
Энди къара, ненча къызны джюреги
Суратлайым, дейди, сенде тюрсюнню,
Салалмазча суратчыны кереги.

Суймекликге толу берсенг кесинги,
Бузгъан затын джашау дженгил тюзетир.
Ма бу къалам бегитгенден бек, иги
Ол иш сени ёмюрледе бегитир.

Ишлер сеннге ол ёмюрлюк къадама —
Сакъланырса джангы джанда — адамда.



Бу кьагъытны кеч окъурукъ тёлую
Асылса деб, къалай ийнандырайым?
Эшта назмум кешенеча кёрюнюр,
Айтмаз джангы хапарны да кёлайын.

Къалдырама десем сенден бир портрет,
Тюрсюнюнгю назму бла чемерлеб, —
Туудукъ айтыр: «Танг алдайды бу поэт,
Джерде джаннга нюр тартханды кёкден» деб.

Эски кьагъыт сакълаб тургъан хатчыкъны,
Къарт джаншакъгъа санаб, кери быргъар ол.
«Эй-я, да бу къартгуна сёз кьапчыкъды,
Бир сау сёзю джокъду!» дер да чарлар ол.

Сени джашынг сау джетсе ол кёзюуге,
Болур эди шагъат джазгъан сёзюме.



Джай кюннгеми ушатайым бетинги? —
Кёб ариуса, суююмлюсе сен андан.
Къырады джел майда гокка битимни,
Къалай къысха болады джай джашауда!

Бир къаматыр кёзюбюзню кёкде кёз,
Бир а аны булут джабар да турур.
Бир ийнакълай, бир да бере къайгъы сёз,
Табигъат да къуджур усун тутдурур.

Сени уа чырт джарыкъ джайынг онгалмаз,
Кюнюнг батмаз къысхартылыб бир кюнде.
Сени ёлюм кёлекке да джабалмаз, —
Ёлюмсюзсе сен поэтни сёзюнде.

Саула къатыш джашарыкъса алгъынча,
Солуу тохтаб, кёз да кёрмей къалгъынчы.



Ашалт, заман, тырнакъларын асланны,
Къапланны да азауларын тартыб ал,
Кюл-кёмюр эт джер джюзюнде инсанны,
Фениксни да джакъ къанына ёртен сал.

Бушуулуну ышарт, джылат кюлгенни,
Къыш да, джай да — бир заманда аяма.
Меннге, джерге да эт кесинг сюйгенни, —
Сени джангыз бир гюнахдан тыяма.

Джаякъларын, мангылайын шохуму
Терен сызма, алыб дуппукъ гепханы:
Заманлагъа тюз сакълансын болуму,
Юлгю болуб къалсын аны кёб халы.

Хур чырайын билмесенг а сен аяй,
Назмум сакълар аны джашлай, ариулай!



Тиширыуну бетин айбат, ариу да
Джаратханды табигъатны амыры.
Къызча бирсе, амма саякъ ауруудан
Кенгдесе сен, джюрегими тамыры.

Къарамында джокъду алдар оюмунг,
Амма бетинг нюр таякъла атады.
Ёхтем кёлюнг, шохну, тенгни оюмун
Къолгъа джыйыб, кесинг таба тартады.

Къыз этерге тебреб сени, табигъат
Ойлашханды, кеси сеннге ашыкъдан,
Мени сенден айыргъанды олсагъат,
Къызланы уа толтургъанды насыбдан.

Алай болсун. Сен бил былай ийиле:
Мени суй да, алагъа тур суйюне.



Эришмейме ода джазгъан кёблеге,
Ол боялгъан мёлеклени саугъалай,
Къолларына бергенлеге кёклени,
Бютеу джерни, кёк тенгизин да саулай.

Назмуларын омакъ джасар ючюннге,
Джазышсынла ала, къызыб, эришиб,
Джулдузланы, гоккаланы юсунден,
Джерде, сууда хазналаны юлешиб.

Керти айтыу — законум хар сёзюмде,
Джазама мен, нанымды, деб, билгеним,
Тюз анадан туугъанды джер джюзюнде,
Айча, кюнча да тюлдю, деб, суйгеним.

Сюймеклигим деб, махтаб, сёз айтмайма, —
Аны мен бир кишиге да сатмайма!



Алдайдыла кюзгюле — къарт тюлме мен!
Джашлыгъынга сени къатыш кирликме.
Амма, бетинг толса сыздан, бёлмеден,
Джазыу мени хорлагъанын билликме.

Шартларынга кюзгюгеча къарасам,
Мен бетими джашыракъча кёреме.
Джаш джюрекни меннге теджеб узатсанг,
Кесимикин мен да сеннге береме.

Джюрегинги ая, сакъла, аздырма —
Кесинг ючюн тюл: сакълайса меникин.
Мен а, суйген ана кибик, хазырма
Къорургъа ауруудан, уудан сеникин.

Бирди бизде хар джюрекни болджалы:
Мен ёлгенлей, джетер сени аджалынг.



Артист, джунчуб, иги билген оюнун
Керек джерде табсыз бузуб къойгъанча,
Дюрген адам, ачыу алыб оюмун,
Кючю кёбден таукеллигин джойгъанча, —

Ма аллайын, тилим да тил тутханды,
Джюрек суууб, табылгъанча тёзюмюм.
Огъай, мени ауузуму джабханды
Учсуз-чексиз кенг суймеклик сезимим.

Сора сени бла китаб сёлешсин.
Менден хапар айтсын тилсиз келечим,
Тилегими билдирирге кюрешсин,
Тёлеу алсын суймеклигим да ючюн.

Окъуб сокъур суймекликни сёзлерин,
Эштирлеми ауазымы кёзлеринг?



Кёзюм сурат салыучуду. Бетинги
Джюрегиме салгъанды бир муратда.
Рама болдум. Узакълыкъда кертини
Чемерликди тюз салмакълыкъ суратда.

Ол рамада кёрюр ючюн кесинги,
Усталыкъны сез, устаны да аяб.
Мастерскойну терезесин, эшигин
Сюйген кёзле турадыла миялаб.

Кёзлерибиз керидиле къаугъадан:
Кёзюм эсде суратынгы сакълайды,
Сеникини ичи бла тауладан
Мастерскойгъа кюн ышарыб къарайды.

Мени уа ол терезеден ичинге
Къараргъа чыртда келмейди кючюмден.



Шам джуддузну тюбюнде хайт деб туугъан
Чыны, сыйы бла махтаныб турады.
Мен а саугъа аз алгъанма джазыудан,
Меннге насыб суймеклигим болады.

Кюн тюбюнде керпеслениб, гамайыб,
Ханны, бийни шоху, тенги булджуйду.
Амма, кетсе ийнакълы кюн ташайыб,
Нюр кирпичли чёблеу баш да джунчуйду.

Аскер башчы — хорламланы эркеси —
Дженгиледи кеси ахыр урушда,
Тас болады иши, сыйы — хар неси,
Унутулуб, джукъланады къуушда.

Чынларыма джокъду къоркъуу, билеме:
Мен суйгенме, суйюлеме, сюеме.



Мен, патчахха бойсунган бир джасакъчы,
Сюймекликни адебине ийиле,
Къошулмагъан кука сёзлю, не чамчы,
Сеннге письмо келечиле иеме.

Табмагъанма сёз, болурча тыйыншлы.
Амма, кёрсенг кючню керти сезимде,
Сен ол факъыр, ач-джаланнгач джыйынны,
Джасандыр да, сыйла кеси эсингде.

Ким биледи, джол кёргюзген джулдузла,
Сюркей барыб танымагъан джолума,
Бериб къояр эселе уа бир ызгъа
Насыб, сый да джазыууму къолуна.

Сюймекликни кёрюрге ол кюн менде,
Ары дери джашырлыкъма теренде.



Арыб келсем, мен джукъуну кюсейме,
Зауукъ солуу излеученме орунда.
Кёз кысханлай, джолгъа чыгъыб тебрейме —
Биягъынлай, ол биягъы болумда.

Ненча джюз къат сезимими, эсими
Хаджилик джол ачыб, сеннге сюреме.
Кёз кысалмай сагъайтханлай кесими,
Сокъур кёрген къарангыны кёреме.

Джюрегими, акъылымы да салыб,
Кёз кёрмезден кече сени излейме.
Къарангы да къалады терк джасалыб —
Сени джарыкъ кёлеккенги эслейме.

Джокъду тынчлыкъ бу суймеклик дегенден,
Кече, кюн да джолоучума таймай мен.



Арыгъанлыкъ къалай кетсин юсюмден,
Айырылгъан эсем тынчлыкъ табыудан,
Кюнюм кече чыкъмай эсе эсимден,
Тюш да толу эсе тюнде ауруудан?

Кече бла кюн болсала да джау-душман,
Бу джол алай къачмадыла шохлукъдан.
Кюндюз ишлеб кюрешеме, джарлы джан,
Кече да кёз къысалмайма тансыкъдан.

Танг илешсин, джан да бассын меннге деб,
Тюрсюнюнгю чууакъ кюннге тенг этдим,
Джулдузлары ушайдыла сеннге деб,
Туб-тунакы кечеге да эсгертдим.

Амма, кюнюм кюнден къыйын, къорамлы,
Келлик кечем — къарангыдан къарангы.



Джазыу, джашау да тийселе джаным,
Эсге тюшюб джарсыу басхан джылларым,
Бош кыйнайма, джалбара да джалына,
Сансыз кёкню сангырау, сант чынларын.

Берирмедим, дейме, сёге насыбны,
Джазыууму мен джазыуун бергеннге,
Искусстводан алапгъаннга тансыкъны,
Умутлугъа, адамла да суйгеннге.

Ол кёзюуде, сен тюшгенлей эсеме,
Меннге чабхан кёлсюзлюкню сёгеме,
Сора джаным, джазыууму терссине,
Учунады кёкге — зауукъ чегеме.

Суймеклигинг турса бегиб, кёл бере,
Патчахладан менме кючлю кёб кере!



Тилсиз, таша сагъышлагъа сюзерге
Табыб берсем кетген кюнню сырларын,
Джангырама мадар болмай тѣзерге,
Тыгъылады тамагъыма джыларым.

Джаш агъады джыламаучу кѣзледен
Таралгъандан къабырлада ахлума.
Сюймеклигим къайда къалды, дейме мен,
Термилеме кѣб багъалы затыма.

Мен тас этген байлыгъымы тергейме,
Хар къоранчха къайтыб энтда сытыла,
Джангыдан бек ауур багъа тѣлейме
Алгъын бир къат тѣлеб кетген затыма.

Амма, табдым сенде заман элтгенни,
Кечаллыкъма къадар меннге этгенни.



Мен ёлгенге санаб тургъан джюрекле
Урадыла, сенде бугъуб ичингден.
Къачан эсе да мен суйген келбетле
Къарайдыла бары сени бетингден.

Кёб джыламукъ тёкген эдим, къабланыб
Кёб шохуму сын ташыны джанындан.
Бир кёзюуге джазыу кетсе да алыб,
Ма энтда биз тюбешезиз джангыдан.

Сенде ахыр фатар табыб келдиле
Этим-дженим, эсимдеги кёб тенгим,
Бары сеннге табу этиб бердиле
Суймеклигимден хар кимге джетгенни.

Мен суйгенле бары — сенде джесирде,
Сени табсам, нем да къайтыр кесиме.



Къабыр къаннга мени джабхан бир кюнде
Сен, тюрленмей, сау-саламат къалалсанг,
Шохунг джазгъан тизгинлени ичинде,
Окъуй келиб, бу сёзлени табалсанг, —

Тенглешдирме мени джангы джашлагъа:
Искусствода къайсысы да бизден бий.
Алай а мен кюрешгенме джашаргъа
Сени ючюн — сора мени артыкъ суй.

Джарты джолда юзюлмесе къарыуум,
Чыгъар эди ёсер киби онг манга,
Джырчыланы озуб джангы къауумун,
Сейир джырла этер киби заманнга.

Этедиле ёлген бла къазауат, —
Суйгенме — суй, устадыла — багъалат!



Эслегенме: эртденликде кюн тийиб,
Тау башлагъа огъур кёзден бакъгъанын,
Андан сора талалагъа нюр ийиб,
Суулагъа да алтын бояу джакъгъанын.

Бир-бирде кёк, булутлагъа хорлатыб,
Джабдырады нюр тахтаны келбетин.
Джюзедиле ала джуртну къаралтыб,
Джерден тыя кюнню патчах хурметин.

Аллайын, кюн меннге да бир къарады,
Саугъаланы чомарт тёге юсюме.
Бир кюн булут аягъымы марады,
Сюймекликни нюрюн меннге кёбсюне.

Джокъду кёлюм джазыугъа ых дерге да, —
Кёбдю булут, кёкде кирик, джерде да.



Къыздырлыкъды, булут джокъду деб кёкде,
Мен зийпунсуз чыгъыб кетдим юйюмден.
Джолда джюрюб джетди булут кёлекке,
Къалдым бузну, джангурну да тюбюнде.

Андан сора кюн, булутдаи кёрюнюб,
Ышарылыб, тёкдю нюрюн бетиме.
Джазалмады буз сындыргъан кёлюмю,
Сау этмеди джараланы этимде.

Хош этмейди мени энди бушууунг,
Ёкюннгенинг да къууанч от джагъалмаз.
Джюрек джаргъыч, бу кечикген джарсыуунг
Кёл къалыуну джагъаларын багъалмаз.

Амма, сенден джыламукъла джаудула,
Юсюнгде чырт гюнах къоймай джуудула.



Мыдах болма, терслигинги эсгериб.
Ийнелиди роза да, таза кёзлеуню
Къум бокълайды; кюнню, айны да келиб
Булут басса, кёрмезсе бир кёзюню.

Барыбыз да гюнахлыбыз, мен кесим
Хар сёзюмде хайт деб гюнах этеме.
Акълаб къара ишлеринги чюйресин,
Джан басхандан кёб терсинги кечеме.

Мен, джауума этер ючюн игилик,
Ёкюл болуб, сюдге хаман келеме.
Ичимде уа джаулукъ бла суймеклик
Къан къазауат этгенлерин сеземе.

Суйген гудум, тонасанг да джанымы,
Айыбынгы мен алама джарымын.



Сюймекликде биз бир инсан эсек да,
Джашау бизни айырады экиге.
Излемейме, гюнахым не кесек да
Тамгъа болуб тюшеригин бетинге.

Сюймекликде бизни бир джиб байлайды,
Амма джашау башха-башха кыйнайды,
Сюймекликни алалмаса да кючюн,
Аны татлы сагъатларын урлайды.

Мадарсызма, эркинликсиз тутмакча,
Халкъгъа туру сени ачыкъ таныргъа.
Кюнашхым а къркютаты токмакча,
Намысынга боллукча терс барыргъа.

Болсун алай!.. Сюяллыкма кенгден да:
Сыйынг меннге багъалыды неден да!



Джашау кючю тозгъан ата, бир саусуз,
Сюйюннгенча джашларында хыйсабха,
Мен да, тыныб онгуб бара махтаусуз,
Сюйюнеме сенде сыйгъа, масхабха.

Сюймеклигинг — кылыгъынгдан юсюнге,
Саулугъундан, ол хурметли атынгдан,
Ариулукъдан, чомартлыкъдан кесингде —
Меннге юлюш береди хар шартынгдан.

Чырт да тюлме джангыз, джарлы, къарыусуз:
Сюймекликни меннге джетген бурхусу,
Джашар кибик джаным, тоюб аяусуз,
Меннге бурду насыбны бай ырхысын.

Мен теджерик сеннге таша-туру да
Сенден нюрча тӛгюледи къуру да.



Хурмет табыб кёбюбюзде къаламла
Джазализмазча, аллай сейир иннетли
Сагъышланы кесинг къуйгъан заманда
Муза къалай болур тема керекли?

Бир-бирде мен тарта эсем бир мысхал,
Аны ючюн эт бюсюреу кесинге.
Кел, санайыкъ тилсизликге, ырысха
Сени махтаб, сый къошмауну юсюнге.

Музаланы онунчусу болдунг сен,
Он къатха да — къалгъанладан аламат.
Сен этдирген джырла, озуб чекледен,
Боллукъдула ёмюрлеге аманат.

Келлик тёлю суйсюн: бизни — иш ючюн,
Сени — ишге кёллендирген кюч ючюн.



Къалай болур, алыб сени махтасам,
Экибиз да биргелей бир джан эсек,
Айыбды да, ариума деб, сый тартсам,
Не кесими кесим махтаб тебресем?

Сенден бөлек тургъанымы сылтауу —
Сезер ючюн ариулукъну эркесин,
Джангыз сеннге таб келишген махтауну
Бир заманда эштир ючюн сен кесинг.

Бек ауурду айырылыу деген зат,
Бир-бирде уа бериученди джангызлыкъ
Эм насыблы сагъышлагъа кёб сагъат,
Заман салгъан къоркъуугъа да сансызлыкъ.

Айырылыу джюрекни тенг бөледи,
Шохха шохну махтаргъа онг береди.



Менде талпыу, суймеклик да кьоймай ал, —
Сен аз хайыр табарса ол ишингден,
Адам инсан суймеклик деб чайнагъан
Алайсыз да таймай эди юсюнгден.

Менде болгъан сенде уа нек барды деб,
Сени, шохум, алай терслеб ашырмам.
Мен суйсем да, сен турсунмай кьалдынг деб,
Джангыз ма ол гурушхамы джашырмам.

Сен айырдынг хызенинден факъырны,
Амма сейир гудучуну кечдим мен,
Суймекликни кёлкьалдысы ахыры,
Кёб кыйынды чачылышыу дегенден.

Ой, хатасын мен хайыргъа таныгъан,
Ёлтюр мени, амма болма джау-душман!



Дюргенликден, билмей этген джашлыгъынг
Бек тиеди, шохум, мени джаныма.
Мен эсингде джокъ кюнде ол къылыгъынг
Келишеди намысынга, джылынга.

Хурметлисе, — кука тенгиз къатында,
Къарамлыса, — терилрге мадар кёб.
Эркетиб тебреселе къатынла,
Тиширыуну джашы айтмаз, огъай деб.

Ай медет а, суймединг джаш кюнюнде
Менден кери башха джолну сайларгъа.
Бир тюл, эки борчну бузар джерингде
Базмадынг кёб джюрек сырны аяргъа.

Сант бийчени намысындан айырдынг,
Насыбымы да эки къат сыйырдынг.



Къызгъа гуждар сен болсанг а — не хата?
Амма, сезсем ма ол сени аллыгъын,
Къыйналама, къысады бир барамта —
Сюймекликден мени къуру къаллыгъым.

Кесим табдым ариуларгъа сизни джол:
Аны суйюб къойдунг мени суйгенден.
Суйген къызым тутдурады сеннге къол,
Сени кемсиз суйгеними билгенден.

Къоранч меннге тюшмей къалмаз зат эсе, —
Болсунлачы бары сизни огъуна:
Суйгениме суйгеним бек шарт эсе,
Табылгъанды суймеклигинг шохума.

Къызгъа уа бир эсек шохум да, мен да,
Мен, алгъынча, багъалыма кимден да...



Кирпик кыссам, сени кескин кёреме,
Ачханлай а — эслемейме кишини.
Кёзлеримден ау къачханын сеземе,
Сен киргенлей кыйырындан тюшюмю.

Алай джарыкъ эсе кече къарангы, —
Сени мутхуз кёлеккенги ёлчеси —
Къалай болур кюндюз джарыкъ къарамынг,
Тюшден къаллай бир джарыкъды тюнкеси?!

Къаллай насыб келир эди да меннге,
Эртденликде кёзлерими ачханлай,
Къарангыда ол джарытхан тюрсюннге
Къараб къалсам кюн да тийиб тургъанлай!

Кече эди кюн да сенсиз тюшюмде,
Кюнню кече кёре эдим тюшюмде.



Акъял болуб кълса эди тѣнгегим, —
Эй, джазыугъа да бойсунмай, кълтыла,
Узакълыкълны чырт истемей, мѣлегим,
Элияча джетер эдим кълатынга!

Не узакълда турсам да мен тагълылыб,
Атлар эдим, джанкълылышча, джуртладан.
Нюзюр деген тууар туумаз, атылыб
Ётеди эс тенгизледен, сыртладан.

Джаным болса хауадан, от кълзырудан,
Мен а, саздан, суудан туугълан бир адам,
Мыйы табхан джур сагълышны ызындан
Сюрюр кибик дженгил джюрюш табалмам.

Топуракъл, — хо, топуракълды аркълуум,
Суу, — тѣгюле туруучанды кѣз сууум.



Дуньялыкъны къалгъан эки тамалы —
От бла хауа — хазырдыла учуугъа.
Эс тылпыуну, талпыу отну да алыб,
Ийдим сениге узакълыкъгъа ачыугъа.

Эркин къудрет кючлерим, — ол дженгилле, —
Сени таба тансыкълыкъ джол салгъанлай,
Ичимдеги базманымы дженгдире,
Джюрегимден басадыла къалгъанла.

Хауа, от да, джетиб, шыбыла джетгенлей,
Келтиргинчи шохуму сау хапарын,
Мен турама, ауа-сауа, тентирей,
Такъырлыкъны сылай мыдах сакъалын.

Насыбі.. Амма, табмай тѣзюм, басым да,
Олсагъатдан — сенде эсим-бусум да.



Сени хаман бир-бирине кёбсюне,
Джюрек кёз бла, сёз джюрек бла демлешди.
Тюрсюнюнгю кёзюм тартды кесине,
Джюрегим да джашырыгъа кюрешди.

Кёз кёрмезча бугъунубса сен менден,
Дейди хаман керти джюрек, къаргъаныб.
Кёз айтады: мени таза кюзгюмде
Турады, деб, хар бир шартынг сакъланыб.

Сюзер ючюн терсни-тюзню, ёзгени
Акъыл, эс да джыйылдыла ёкюлге.
Оноу болду: джарыкъ, чууакъ кёзлени
Шам джюрекеге шох этерге ёмюрге.

Юлешдиле былай хазна-хадекни:
Кёзге— кёзню, джюрекеге да джюрекни.



Джюрек бла кёз этгендиле келишиу:
Сюйген джюрек табмаса кюч уругъа,
Кёз да сени кёралмаса кюрешиб,
Бир-бирине болушханлай туругъа.

Сени кёрюб тансыкъларгъа джюреке
Суратчы кёз къачан да онг береди.
Джюрек десенг, ол а кёзге себебге
Тырмашыудан юлюш эте келеди.

Фикиримде, не къанымда сен мени
Ма ол халда бегигенсе кетмезден.
Эсден узакъ джанламазса бир эли,
Юзюлмезбиз мен — андан, ол а — сенден,

Тюшюмде да кёзюм, сени эркелеб,
Уятады джюрекни да кёрсюн деб.



Узакъ джолгъа кѣлюм бла къурала,
Кѣб бош затны джыйдым, джабдым мен рахат,
Ким болса да бир чибикъол хурама
Байлыгъыма этмез ючюн хыянат.

Сени уа, бу дуньяда эм багъалым,
Алтындан да бек джаныучу хар къуру,
Мени къайгъым, джан зауугъум, дагъаным, —
Сени къымыб кеталлыкъды хар уру.

Къайда, къалай джашырайым мѣлекни,
Къайда амал эшиклени битерге?
Букъдурайым теренинде джюрекни,
Андан а сен бек эркинсе кетерге.

Эй анда да джашыралмам мен аны —
Мѣлекни да сукъландыргъан хазнаны!



Ол къара кюн, (ах, келмесин ол бизге!),
Кёрюб бошаб хар кемликни юсюмде,
Тёзюб болмай мендеги кёб кемизге,
Сёгюмню сен ачыкъ айтсанг кесиме,

Халкъ ичинде тюбев къалсакъ экибиз,
Меннге къара кюч табмасанг кесингде,
Кёрсем къанынг сууугъанын да кемсиз
Сени алгъын кибик ариу бетингде, —

Ол къара кюн басар такъыр кёлюмю
Тырнагъынга мен джетмейме, деген ой.
Ант этерме, менме терс деб, ёкюнюб,
Сени акълаб, суймекликге салыб бой.

Сен эркинсе, шохум, менден джанларгъа,
Менде уа джол джокъду насыб дауларгъа.

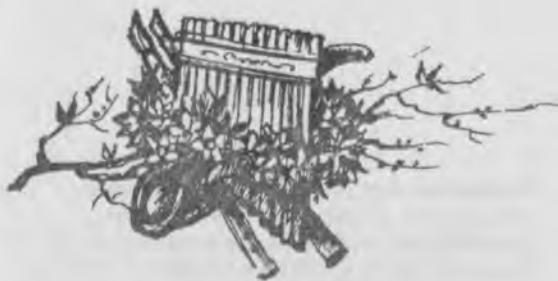


Къыйынды бек, джол букъуну чарсында,
Джашаудан да сакъламайын бир хайыр,
Санаб барыу, насыбымы къатындан
Къаллай бирни кетгеними узайыб.

Джур къылыгъын эртде къойгъан талгъан ат
Тепчилдейди кючден-бутдан тюбюмде,
Билген кибик болмагъанын чабар зат
Айырылгъан джаннга насыб кюнюнден.

Эштмейди ат кесини чух-чухун,
Ахсынады, кёзге тута къыйынын,
Къамчим алай ачитмайды бир джугъун,
Ачитханча кишнегени мыйымы.

Ойлашама, салкъын къараб узакъгъа:
Арта къалды къууанч, алда — азабла.





Ол терстамгъа, джалкъау атны кылыгъын
Кечер кибик кёб зат болду кёлюмде.
Бек тюз эди атмагъанын мыллыгын
Джангызлыкъгъа мени элтген кюнюнде.

Къайтыуда уа сайласа ол джюрюшню,
Кечилмезлик гюнах тюшер кесине.
Шайтан джелге миниб учсам да кючлю,
Сюркелгенча кёрюннюкме кёзюме.

Кишнеб чабхан джаш муратны бир хора
Джетмез чыртда, не кюйсанг да тебмеге.
Элияча, рахат, дженгил да бара,
Былай айтыр эм эринчек къампеге:

— Сен, кыйынлы, сабыр-сабыр джёбеле,
Мен учайым, эсни алгъа джибере!



Кюнлю байча, мен — хазнаны неси —
Бошма аны санамазгъа-санаргъа.
Ангылайма: насыбымы хар неси —
Бек шатыкды, хаб-хазырды сынаргъа.

Джылда джылы байрам не аз келсе да,
Аз береди къууанч, дерге джарамаз.
Юс керекде кёб таш джана эсе да,
Ол тизиуде аз тюбейди тюз алмаз.

Заман сени кюбюрдеча джашырсын,
Хар азабны сенден кери ашырсын,
Кюбюрден а къутулгъанлай алмазым,
Къууанч нюрге бёленникди арбазым.

Сен бересе тюбешиуню асыуун,
Сакълауну да татлы тукъум джарсыуун.



Шо, сен къайсы къудрет кючден туугъанса?
Хар кимни да этиученди хиликге
Бир кёлекке, сени уа, джау къуугъанча,
Чабышады ызынгдан минг кёлекке.

Кёзге кёргюз Адонисни суратын, —
Бет къабынгы тама учуз юлгюсюн.
Айтылгъанды Еленаны сыфаты.
Сен — эскини бюгюн джангы тюрлюсю.

Чакъгъан джазны, сары къачны шартларын,
Толу джыйыб, сен сакълайса кесингде.
Ичинг — кюзню тамам чомарт артмагъы,
Тышынг джазны тюшюреди эсиме.

Хар алапат сеникиди да дейик.
Хур джюрекни уа неге тенг этейик?



Аламатха джюз къат багъа къошдургъан
Керти бла джасалсады тюбелек.
Розачыкъны кызыл къаны джашыргъан
Ариу ийис багъалыды бизге бек.

Гюнах уя салгъан гокка хансланы
Ийнелери, чапракълары, сынлары
Эсгертсинле розадагъы хазнаны,
Болсун аллай бояулары, сырлары, —

Амма ала чагъадыла суююмсюз,
Ёлселе да, джаядыла ууларын.
Розала уа боладыла ёлюмсюз:
Дух ийисге кёчюребиз сууларын.

Джукълансала кёзлерингде джилтинле,
Кертиликни сакъларла бу тизгинле!



Къурур бек кѣб патчах кѣрню мермери,
Джашаялмай бу тизгинле чакълы бир.
Тюрсюнюнгю таб сакъларла сѣзлерим,
Юслерине къонмай ёмюр букъу, кир.

Уруш къырыр суратланы, сынланы —
Ташчы ташдан ишлеген кѣб хазнаны,
Амма зыбыр хыршылары джылланы
Кетермезле эсге синген джазманы.

Сени ёлюм терен кѣммез кѣрюнге,
Не унутуу — къара джауу кимни да.
Буюрулгъан болур сеннге кѣрюрге
Ахырзаманны, къыямат кюнню да.

Алайды да, тирилгинчи тур джарыб,
Назмулада, джюрекледѣ орналыб.



Ой, суймеклик, уян! Эзе, кесе да
Сени тишинг ачлыкъдан аз билмейди.
Ашар-ичер зат не мелхум эсе да,
Бир тойгъанынг ёмюр токълукъ бермейди.

Суймеклик да аллайынды. Ач кёзю,
Бюгюн тоюб ёч болады къанаргъа.
Тамбласында, къабынаса — бир кёсеу,
Хаб-хазырса — дуу деб шынкъарт джанаргъа.

Суйюу бизге болур ючюн багъалы,
Болсун кетген сагъатыбыз океан,
Чачылгъанла, алыб эки джагъаны,
Таралырча бир-бирине узакъдан.

Къыш къыяма болуб къалсын ол сагъат,
Аслам джылыу берирча джаз табигъат!



Керти халал джумушчуну баш иши —
Сакълау бийче босагъасын кёллениб,
Мен да алай, чабха хазыр бош киши,
Джукъ буюр дей, ашырама кюнлени.

Эригиуню ичимден да сөгелмей,
Кёб багъама сагъатынгы кёзюне.
Айырылыу халгъа къаргъыш төгелмей,
Ышан этсенг, мен чыгъама тез юйден.

Сени сыйлы босагъангдан къыстайма
Ышанмауну, ишеклилик мисалны.
Мен-къыйынлы насыблыгъа санайма
Къатынгда бир сагъат тургъан инсанны.

Эт оноун: къарау сокъур болдум мен,
Ышанмаудан ышан табмай къалдым мен.



Мени кѣлсюз этген аллах сакъласын
Сени солуу алыуунгу тинтиуден,
Сымарлаудан заманынғы тахсасын, —
Кенгдеди къул бийни ишин билиуден.

Чакъыр мени сеннге керек кѣзюуде,
Ары дери мен да чыдаб турурма.
Мени борчум — сени сакълай тѣзюуде,
Гурушхадан, талпыудан баш бурурма.

Ишге-тюшге сен берсенг да кесинги,
Джазыуунга кесинг оноу этерсе.
Кесинге терс кесинг болсанг, терсинги,
Кесинге сен тюз кесингча кечерсе.

Сени сау-шау кюнюнгде да джокълайма,
Табаламай, тансыкъ болуб сакълайма...



Шо, дуньяда джокъ эсе чырт джангылыкъ,
Тура эсек эски бетни джуудуруб,
Бош кыйнала эсек, хаман джангылыб,
Бир туугъанны экинчи да туудуруб, —

Ал ауалгъа кетсин да эс сызылыб,
Билсин бурун заманлада кертини,
Табсын, эски — китаблада джазылыб,
Сёзле ариу суратлагъан бетинги.

Билир эдим, бурун аллай сыфатха
Халкъны кёлю не сиякълы болгъанын,
Ала не биз — кимди джетген муратха,
Дуньяны да тюрленгенин-къалгъанын.

Ийнан, керти алапат сёз бёлекле,
Аталгъандыла эм кичи мёлекге!



Чабышханча джагъа таба толкъунла,
Минутла да, болуб сансыз-санаусуз,
Чабадыла, теберишиб, озгъунла,
Ёмюрлюкге саркъадыла аяусуз.

Джангы туугъан айны назик орагъы
Тырмашады бий болургъа Аламгъа.
Амма, дженгиб тутулгъаны, къорагъы,
Алтын бёркюн сыйыртады заманнга.

Кескичлерин алыб, джылла джашауну
Сызадыла ариу бетин тигине.
Маджал джанла, саула, барыб, ол джауну
Джатадыла чалкъысыны тюбюне.

Амма назмум чырт бой бермез болджалгъа,
Сен да андан ышарырса аджалгъа!



Сен излеген олмуду: шам сыфатынг
Меннге кирпич къысдырмайын тохтаса,
Сеннге ушаш бир ауангы суратынг
Мени хама кече кюн да джокъласа?

Джанынгымы джибересе сен меннге
Сымарларгъа аманымы-игими,
Къарар ючюн джалгъан керти дегеннге,
Ёлчелерге тюсюм бла тигими?

Огъай, джаным, тюшер кибик ызымдан,
Алай кючлю тюлдю сени суююунг.
Менме, менме, суймеклиги кызыудан,
Басалмагъан джюрегини куююунг.

Къайда джукъу, менден узакъ кетиб, сен
Башхалагъа джууукъ бола тебресенг!?



Мен кесиме асыры кёл салгъандан,
Къатышдым да, къалды тюзлюк джашыныб.
Табылмазмы бу дуньяда бир дарман,
Къутхарырча ол айыбдан башымы?

Мени сартын, меникича тамамлы,
Аллай керти тюрсюн джокъду бир джерде,
Мени сартын, мени кирик багъалы,
Аллай сыйлы туугъан болмаз ёмюрде.

Амма кюзгю тюз кёргюзтсе халымы, —
Заман бузгъан, онгуб тургъан бетими, —
Эсгереме джангылыгъын ангымы,
Мен кёрюрге суймей тургъан кертини.

Сен менсе деб, мен махтаныб джашадым,
Къартлыгъымы джашлыгъынг бла джасадым.



Сюймеклигим, кесимча, бу джашауну
Ауур джюгюн керти сезген кёзюуге,
Джюрегимде къаным суууб башлауну
Кесим таныб, кыйын тёзген кёзюуге,

Джашлыкъны да ол зауукълу эртдени,
Кече болуб, нюрюн атхан кёзюуге,
Ариулукъну джылтырагъан ёртени
Джукъланыргъа тырмы тартхан кёзюуге, —

Аллай къара кюннге барды сауутум,
Тыяр кибик заманны зор муратын,
Сакълар кибик ариулукъну зауугъун,
Тёлюлеге — шохуму тюз суратын.

Ол сауут а — бу кягъытда къарала,
Шохум джашнаб джашарыкъды алада.



Кёрюб турдукъ залим кьолу заманны
Заман суйген омакълыкъны джойгъанын,
Къыргъанларын ёмюрле салт деппанны,
Джыл ырхысы багъар сынны ойгъанын.

Мухар тенгиз, джагъаларын джутланыб,
Эли-эли этиб, джута баргъанын,
Джер да, тенгиз байлыкълагъа сукъланыб,
Аны тонаб, озгъун тёлеу алгъанын.

Кюнлени да тогъайлары сайлана,
Патчахлыкъла баргъанларын терк кьорай, —
Ангыладыкъ, келсе кёзюу айлана,
Элтирикди кьууанчымы да алай.

Ол а — ёлюм!.. Джыларыкъса бу ишге —
Меннге джетген шатык насыб юлюшге!



Болджал джетсе, джер, тенгиз, таш, багъыр да,
Тёзмей кьуруб, бола эсе бары тас,
Сермешиуде ёлмей къалай къалыр да
Ариулугъунг — назик, шатык гокка ханс?

Тайышмазлыкъ къаяланы тизиуюн,
Таш багъана, не джез сурат кълдырмай,
Чача эсе ёхтем заман тюзуюн,
Ким кютелир розачыкъны, кьырдырмай?

Къыйын сагъыш... Ол ариулукъ аджалдан
Джашынырча кючлю бетджан ким табар?
Сагъатын да тыйыб, джанлаб болджалдан,
Заман, джутма асылны, деб ким чабар?

Умут джокъду. Амма сени, эркелеб,
Сакълар, дейме, ма бу къара мерекеб!



Мен кюсейме ёлюм деген амалны,
Кёрмез ючюн төгерекде бу халны:
Адамлыкъны ёмюр къытлыкъ къуугъанын,
Учузлукъгъа джашнар насыб туугъанын,

Алданганын эм таза, тюз ийнамны,
Ётюрюкню да болгъанын ийманлы,
Къыз намысны тебленнгенин хатерсиз,
Ашхылыкъны сёгюлгенин тиерсиз,

Хорлагъанын керти кючню ётюрюк,
Тебрегенин кюч фахмуну ёлтюрюб,
Билимни да тели таукел сюзгенин,
Акъылны да бош сёгюмге тёзгенин.

Келеди бу халдан къачыб къорарым,
Шохум, сени джангыз къалай къояйым?



Нек джашайды, гюнахладан толуб ол,
Аллахсызлыкъ махтау бере болурму?
Зийналыкъны хурмет бла къоруб, ол
Сыйсызлыгъын сыйлы кёре болурму?

Кёзбау сурат, аны нюрюн къаушатыб,
Нек кюреше болур кеси джашнаргъа,
Кёлеккени джазлы нюрге ушатыб,
Ариулукъну базман бола башларгъа?

Нек сакълайды табигъат а ма аны,
Табмай эсе аллай къарыу кесинде —
Ойнатырча санларында буз къанын,
Джандырыргъа уят отун бетинде?

Сакълагъаны — халкъ билсин деб ётгенни —
Алгъын болуб, энди къуруб кетгенни!



Аны бети кѳргюзеди кѳзюнге:
Ариулукъну хакъ кѳошакъсыз кюнлерин,
Джалгъан бояу табыб джакъмай юсюне,
Джазгъы гюлча ышаргъанын-кюлгенин:

Берир ючюн бастырылгъан эшмеге
Джангы джашау башында бир инсанны,
Къабырланы тонау деген ишлеге
Къатышыргъа джан базмагъан заманны.

Аны бети — суйюмлю, джаш, хурметли,
Джалгъан бояу чабдырмайды ангысы,
Джазында чырт джокъду ёнгкюч келбети,
Эскини да тонамайды джангысы.

Табигъат а асырайды бу джанны
Ёлчелерге керти бла джалгъанны.



Кёзге туура къарамында джокъду джукъ,
Къошарча, не къоратырча юсюнгден.
Сюйюмлюдю халкъгъа сенде ариулукъ,
Джауларынг да болуб аны ичинде.

Хо, тышынгдан кеседиле танг багъа.
Амма сениге махтау салгъан маразла,
Тюртюлгенлей таша джюрек сырлагъа,
Бередиле башха тюрлю ауазла.

Субай сёзню сайлаб айта игисин,
Тенглешдириб ичинг бла тышынгы,
Гюллеринге аман хансны ийисин
Къошадыла, аурутурча башынгы.

Айрыдыла хауанг бла тюрсюнюнг,
Къатышдыла аман хансынг эм гюлюнг.



Сёгюлдюм деб, сен кысылма кьууушха,
Бу дуньяда сёгюлмез джукъ болгъанча.
Ариулукъгъа кир джагъалмаз гурушха —
Чууакъ кёкде къара къаргъа учханча.

Сени сёкген, ийнан, сени махтайды.
Ёсдюреди багъангы да багъасын.
Къурт да тишин маджал гюлге къадайды,
Сен а — маджал, чакъгъан джазны гоккасы.

Сезмегенсе сен джашлыкъны аурууун,
Неда аны кюч табханса хорларгъа.
Амма джокъду махтауунгу къарыуу
Зар тиллени ёмюрлюкге онларгъа.

Чабмаса уа ол кемликни ийиси,
Болур эдинг сен дуньяны иеси.



Ёлгеними эштсенг, бираз бушуу эт,
Тартылгынчы салах, джалгъан дуньясын
Ахыратха ауушдурду, деб, поэт,
Андан сора унут джанынг аялсын.

Бу сёзлени окъусанг да суююнюб,
Мен джазгъаным чырт тюшмесин эсинге.
Излемейме, джюрегинге туюлюб,
Бушуу тубан чабдырыгъа кёзюнге.

Излемейме назмум байчы болурун,
Сеннге хаман келтирлигин джарсыула.
Андан эсе, суюмеклигинг, солууунг —
Экиси да бирден тохтаб къалсынла.

Излемейме, сен, бушуугъа бериле,
Тюшеринги халкъны чакъгъан тилине.



Джалгъан дунья санатмасын, деб, сеннге
Сен юсюмде бек суююучю шартланы,
Мени, ёлсем, чырт келтирме эсинге —
Джокъ эдиле махталыргъа затларым.

Ол себебден болмагъанны-болгъанны
Сен кюрешме менде излеб, кёбдюрюб,
Ёлгеннге сен такъма субай джалгъанны,
Сюймеклигинг болмаз ючюн ётюрюк.

Хатерсиз сёз айт сен мени хакъымдан,
Суююуге уа этилмесин хыянат,
Экибиз да уялмазча атымдан.
Ансы, ийнан, кыйналлыкъма эки къат:

Джашауда мен не болумсуз эдим деб,
Сени да бош ётюрюкчю этдим деб.



Анда-мында бир чапрагъы эменни
Къалтырайды, сууукъ джелде чагъыла,
Бутакълада джыр тохтайды — сен мени
Ушатаса джылны ма ол чагъына.

Ашхамгъа да ушатаса халымы —
Кюн батханны нюрю къачхан кёзюуге,
Ёлюм бетли къарангыны къалыны
Къанатларын джайыб учхан кёзюуге.

Мыдых отчукъ кетген кюнню кюлюнде
Кёз къысханча кёрюнеме кёзюнге,
Меннге джашау болгъан зат хар кюнюмде
Джетдим энди къабыр болгъан кёзюуге.

Ушатаса. Амма джели ёлюмню
Бегитеди бизде джюрек джелимни!



Къыйнлашма, мени тутуб кетселе,
Джюкге иймей, джан табылмай къорургъа.
Джез, агъач, таш-кёблеге сын эселе,
Меннге сын таш бу тизгинле болурла.

Назмумда сен хаман таба барырса
Кесим сеннге теджегенни юлешиб.
Мен ёлгенде, сен джарсымай къалырса,
Джер а алсын ёлюгюю — юлюшюн.

Сен алырса бу дуньяда къаллыкъны,
Ёлюм а, хо, сермер ашау кесине —
Къайда калак урлаяллыкъ мыллыкны,
Сен оюм эт, тюшсе ол зат эсинге.

Анга — сыннган къошунну тыш зыгъыры,
Сеннге — ичи, керти джаны чагъыры.



Джангур джерни къандыргъанча суусабын,
Ач кёзюмю тойдураса кёлюнг бла.
Къызгъанч тинтиб байлыгыны хыйсабын,
Дау табханча, даулашама сени бла.

Аякъ таууш эштген сайын илгене,
Къызгъанч мюлкюн терк джокъларгъа сюеди,
Бир къууана, бир да аман тюш кёре,
Махтанады неда къара киеди.

Аллайын, мен, сенде сезиб зауукъну,
Термилеме, бери къара деб сакълаб.
Сенден алыб, тас этмейин бир джукъну,
Кечинеме, сен бергенни ийнакълаб.

Сенден тоймай, кюн ашыра барама,
Бир керти бай, бир а джарлы болама.



Нек бездире болур назмум хар кимни,
Не тюрленмей, не кьошулмай анга джукъ?
Излермедим къайда къуджур тизгинни,
Башха тюрлю джазар кирик бир джорукъ?

Эски кийим джарашханлай барады
Менде джашаб ёсген эски антыма.
Энтда, хатым меннге тартыб турады,
Хар сёзюм да айталырча атымы.

Нек десенг а, джаным, сени амалтын
Хар сёзюмю чайыр этиб чайнайма,
Таралыучу джюрегими таралтыб,
Айлана да мен джангыдан къайнайма.

Майна, кюн да барады, от джандырыб,
Амма джокъду анда да бир джангылыкъ.



Оннганынгы кёргюзюрле кюзгюле,
Сагъат бети — заманынгы кетгенин,
Акъ къагъытха тюшюб къалгъан тизгинле —
Чал башынгдан кёб къайгъыны ётгенин.

Сен ма аллай тизгинледе кёрюрсе
Кёзюнге ол кюзгю тутхан сызланы.
Сагъатны да тауушундан билирсе
Заманынгы тас болургъа къызгъанын.

Эсингде кёб чыдамаучу затланы
Аманат эт акъ къагъытны эсине.
Сен унутхан сыфатланы, атланы
Сакълаб туруб, артда берир кесинге.

Бир-бирледе аллай эски тизгинле —
Аладыла тюз оюмну тизгенле.



Сеннге хаман музам дей да, джалбара,
Кёб болушлукъ тилей, таба турама.
Амма, меннге эришгенча, башхала
Сени махтаб чыгъадыла туурама.

Эки кёзюнг — джырлатханла тилсизни,
Джахилге да болушуб, уч дегенле,
Багъалатыб, кёллю этиб кёлсюзю,
Бир фахмуну, къошуб, эки этгенле.

Джокъ эсе да аллай къанат, фахму да,
Къууанама мен да кеси ишимден.
Ариулукъгъа аталгъан хар назму да
Джаратылгъан нюрдю сени кючюнгден.

Поэзия сенсе. Хар бош сезимни
Чыгъараса тёппесине ёсюмню!



Поэзия сенден чыкыгъан кёзюуде
Мени назмум джашнаб, чагыб да турду.
Энди уа суу къуруб кълды кёзлеуде,
Джаш музам да къллай такыр, шош болду!

Эй, назмуну къарыусузду аркъауу:
Къошалмаз ол сый сыйынгы юсюне,
Амма поэт, сенде болгъан махтауну
Сенден урлаб, тутдурады кесинге.

Сеннге махтау алады ол кесингден,
Сеннге сёзюн къуру сенден урлайды,
Табады нюр джангыз сени бетингде,
Махтайма деб, джукъ къошмайын, тонаиды.

Ол себебден этме анга бюсюреу,
Сенсе анга хакъ тёлеген, кърч тиреу.



Мени къымсыз этиб, биреу — насыблы,
Гюрюлдетиб тиегин да, къылын да,
Кёрсем сенден алалгъанын тансыкъны,
Тохтайдыла ауузум да, джырым да.

Океан а — башына бош, келбетли,
Не мазаллы кеме бла тенгликге
Къайыкъны да чайкъагъаны себебли, —
Мен да къыздым ычхыныргъа кенгликге.

Сен кюч бериб, хыны сууда къалтырай,
Кечинеме, батыб къалмай тюбюне.
Ол а кетди, джелкелери джылтырай,
Теренликни санамаздан тюгюне.

Джолумда не сакълагъанын билмейме,
Сюйюб ёлеме деб, къркъуу этмейме.



Экибизден, шохум алгъа ким ёлсе,
Артда къалгъан салыр аны къабыргъа.
Амма, сени джазыу джибинг юзюлсе,
Тюрсюнюнгю кёр буралмаз такъыргъа.

Джашарыкъса, джашнаб, болуб алгъышлыкъ,
Мени уа сау къаллыкъ тюлдю бир тюгюм.
Къабырлада табарыкъма мен тынчлыкъ,
Сени ачыкъ кешенеди юйчюгюнг.

Сын ташынг а — мени джарыкъ джырларым
Эштир алкъын туумагъан да аланы.
Дунья билир заманынгы сырларын,
Аджал элтсе да бюгюннгю сауланы.

Джашарыкъса, джанлаб мында джел-къуздан,
Анда, — тылпыу чыкъгъан джерде, — ауузда!



Сен асыры кёл салмайса музама.
Аз чарлайса адамлыкъгъа сыйына,
Поэт къауум сени махтаб гузаба,
Атаб барса джырын сени сыйынга.

Шартларынгча, акъылынг да субайды,
Кёб назикди мен салыучу махтаудан.
Ол себебден кюсейсе аз къолайны —
Джангыракъны мен балсытхан джасаудан.

Хорласынла мени ол зар харибле.
Амма ала кука сёзден арыргъа
Тюз сёлешген шохунг джазгъан харифле
Кертиликни кёз аллынга салырла.

Къансызлагъа джарыкъ бояу бек керек,
Сени къанынг алайсыз да кызылд бек.



Мурат эте эдим, ариу сыфатынг
Хах бояула керекли чырт болмаз деб.
Мурат эте эдим, сейир къууатынг
Поэт айталлыкъдан артха къалмаз деб.

Ол себебден, ауузумдан чыкъмай джукъ,
Къымсыз болдум, тылпыууму кёбсюне, —
Танытсын деб, уллулугъун ариулукъ,
Къошакъланмай, бояу джакъмай кесине.

Алай а сен санайса чий адетге.
Тил тутханын суйюнюучю музамы.
Махтайбыз деб а фахмусуз поэтле
Кёмедиле кёрге ариу хырзаны.

Суратларгъа кёзлерингде хурметни
Джетмез бирден кючю эки поэтни.



«Сен кѳуру да сенсе» деген сѳзледен
Магъаналы, керти сѳзле ким табар?
Сеничаны бугъундуруб кѳзледен,
Энчи хазна гѳзенине ким сугъар?

Махтаулугъа джангы хурмет кѳуялгъан
Этмей эсе, назмуда кюч джокъду, де.
Сеннге, кѳуру сен кесингсе, деялгъан
Сый аллыкъды назмулада кесине.

Табигъатны сѳзюн айта кѳайтарыб,
Суратынгы салады ол тюзюча.
Кѳб заманны халкъ, суйюнюб, чайкъалыб,
Къарарыкъды анга, кѳрюб кѳзюча.

Сен джангыдан суйген кука тауушла
Боладыла намысынга гурушха.



Тилсиз музам кюрешмейди махтаныб,
Къатында уа фахмулула, сюзгенле,
Уста, кука къаламланы да алыб,
Сызадыла анга махтау тизгинле.

Меники уа эм шош мёлек кёреме.
Тартынчакъды. Мен а джахил моллача,
Къууанч джыр бошалгъанлай, билеме
Ауузуму къуру «амин!» — деб, ача.

Сени этген ишлеринги хурметлеб,
Назмуларын окъусала поэтле,
Мен айтама «Айхай да!» деб, «Тюздю!» деб, —
Амма ненча сезим барды джюрекде!

Джырчылада багъалат сёз къууатны,
Менде уа-шош сёзсюз, джарыкъ муратны.



Аны кюую тюлмюдю, джел этдириб,
Сени сюрген, этегинге баш ургъан,
Ичимдеги кѣб нюзюрню ѳлтюрюб,
Къабырдача, барын терен джашыртхан?

Аны къолу тюлмюдю ол джазыучу —
Къансыз джинден дерсле алыб юреннген,
Хомух тилге, таукел пашот басыучу,
Усталыкъны тѣппесинде кѣрюннген?

Эшта, эшта, не ол, неда шох джини —
Ол кечеги, сансыз-къансыз устазы —
Думп эталлыкъ тюл эдиле эсими,
Не тилими, тутулурча таб-таза.

Сен а аны тюшмей эсенг тилинден, —
Назмум болур худжу юйча кѣрюннген.



Ашхы джолгъа! Ый, кетме деб тохтаргъа
Базалмайма, не суйсем да нюрюнгю.
Джокъду кючюм байлыгъымы тутаргъа,
Къайтарама сени салгъан джюгюнгю.

Сюймекликни санаб турдум саугъагъа.
Аны сатыб алмагъанды хурметим.
Ол себебден сёзню, къалмай къаугъагъа,
Кесинг эркин бузаллыкъса иннетин.

Теджей эдинг, багъалатмай, хазнаны,
Неда, баям, мени иги билмейин.
Мен да тыйыншлысыз тюшген саугъамы
Ма бюгюннге дери тутдум тиймейин.

Мен тюшюмде болуб турдум патчах-хан,
Уянганлай, айырылдым тахтамдан.



Кёлюнг чыгыб, сен тебресенг табалмай,
Сюйсенг мени бир бедишлик этерге,
Бил: кьаллыкьма сени джанлы болгъанлай,
Сыйынгы да тюшюрмезме чырт джерге.

Хар кьылауум турады да эсимде,
Хапар айтыб, ачаллыкьма кьаугъаны,
Атар кибик гурушханы юсюнгден,
Бетингден да кетерирча тамгъаны.

Мен боллукьма разы джазыу дегеннге:
Хо, кьаугъада мени джыкьсын кьазауат,
Хорлау сыйны уа береме да сеннге,
Джойгъанымы кьайтарама эки кьат.

Мен хазырма джоюлургъа терсликге.
Сени ие этер ючюн тюзлюкге.



Бир айт, менде къаллай ышан табалдынг,
Сени саякъ алдаунгу акъларгъа?
Хо, сёк мени, баймакъ эсе табаным, —
Кюрешейим мен сынчыкълаб атларгъа.

Дженгил суууб къалгъанынга сылтаугъа
Мен табаллыкъ кёлкъалдыны табмазса.
Тюрленейим, джол ачайым алдаугъа,
Сен кетерге чурум излеб чабмазча.

Эсим къачар, сагъынмазча, атынгдан.
Сагъынса уа, санарыкъма бузукъгъа.
Бизде эски танышлыкъны хакъындан
Мен кишиге билдирмезме бир джукъ да.

Джашарыкъма, инджите бир кёб дауум:
Сен суймеген болур мени да джауум!



Суууй эсенг менден, сууу ма бу джол, —
Бу джол, — дунья меннге кършчы кѣзюуде.
Къоранчланы ачысы да сен бол,
Джангыз ахыр тамчы болма инджиуде!

Хорлар эсем а бушууну ѳртенин,
Шо, ташада бугъуб туруб урма сен.
Бу къайгъылы джаз кечени эртдени
Джауумлу да огъурсуз да болмасын.

Сен къой мени, амма джангыз кългъаным,
Палах, джарсыу мени бюкген кюнде тюл,
Бюгюн болсун, мен танырча болгъанынг
Бу ачыуум эм терен кѣл-кѣмеуул.

Бошду джарсыу, этмез бизни ол мыдах,
Сенден керти айырылыу — ма палах.



Ма махтаныу: ким тукъуму, юю бла,
Ким кючюне, ким чынына базыныб,
Ким бочхасы, белибауу, сыйы бла,
Ким да къушха, итге, атха къызыныб.

Кёбле кёбге ийселе да эслерин,
Къырылады хар ким бир зат ючюн деб.
Барды мени уа бир насыб кесегим, —
Къалгъан затла — бары аны ичинде.

Сюймеклигинг багъалыды алтындан,
Хурметлиди патчах бёркню кийгенден
Джасанмады эм омакъны къатында,
Тамашады къушну уугъа ийгенден.

Сен боллукъса сыйырыргъа неми да,
Мени этиб эрлай джарлы, тели да.



Сылджыаргъа умут этме къолумдан.
Къаллыкъса сен меникилей ёмюрге.
Сюймеклигим болду джашау джолумда,
Керекдиле экиси тенг ёлюрге.

Нек къоркъама уллусундан азабны,
Гитчеси да ёлтюраллыкъ сагъатда?
Мен этмейме не джалыныр хыйсабны,
Атламайма не бойсунур муратда.

Къоркъутмайды мени — антны бузууунг.
Саякълыкъды бычакъ болуб соярыкъ.
Зауукълуду мени — мыдах джазыуум:
Малынг эдим, сен кесинге джоярыкъ.

Ким айталыр, таза насыб тюбер деб,
Ма бу джол а сенсе таза нёгер деб?



Да не мадар, гюнахсызса дегеннге
Ийнанайым, башха болгъан эсенг да.
Сюймеклик да ушаб къалды кюреннге.
Къара меннге, джюрегингден кетсем да.

Бет къарамынг тюрленнгенсе демейди.
Джожъду анда не безгенлик, не джаулукъ.
Бир-бир бетге терслик кечим бермейди:
Ыз салады тюз иннетге къаджаулукъ.

Эшта, бу хал сайланады кёкледе,
Алдай турсун татлы тилинг талгъынчы,
Алай а ол сюйюмлю шох кёзледе
Тазалыгъынг джарыб турсун алгъынча.

Терекде бек сейир эди ол алма —
Хауа юзген сант Адамгъа азабха.



Властны кючлю къууатына таяна,
Залим (юлуб, ким залимлик этмесе,
Башхаланы алгъа сюркей къаяча,
Кеси къатыб, терилиуге джетмесе, —

Аллайгъа уа кёк теджейди хурметин,
Тутдурады джер да сыйлы саугъала.
Бериледи анга бийни къудрети,
Къудретни уа сыйлаучула — башхала.

Эркелейди маджал гокка хансын джаз,
Чагъа, ёле билсе да ханс алайсыз.
Гоккагъа уа айыб къонса джарамаз:
Болады ол аман хансдан да сыйсыз.

Уллу, халек розаладан багъаракъ
Болуучанды бизге эшек чыгъанакъ.



Айыбынга джагъаса нюр бояула.
Амма бачха къртуртунг, сансыз сылджырай,
Розалагъа салгъанча тот оюула,
Тамгъалайды кемлик сени да алай.

Эрикмейди халкъ сёзюнгю этиуден,
Кертиге да къоша къайда палахны.
Сора махтау чыгъады ол сёгюуден,
Атынг эрлай джуудурады гюнахны!

Нечик да кёб учуз, кёзбау кылыккъла
Кючледиле сени сейир къалангы!
Пердау ийиб чыкъсала ол сылыккъла,
Бир киши да танымайды аланы.

Тот джетгенлей, кърч кылыккыяр къамайды,
Айыб басхан ариулукъ да алайды.



Ким эсе да сөгеди сант халинги,
Ким эсе да сукъланады фахмунга.
Айбат джашлыкъ, джабады да телинги,
Ушатады сени джандет ахлугъа.

Патчах салгъан джюзюкде бош ташчыкъ да
Саналады налмазладан заягъа, —
Аллайын, кѣб джангылычынг джашлыкъда
Аламатча кѣрюнеди дуньягъа.

Ненча къойну къымар эди бѣрю да,
Къозу тери къаблаб кирсе сюрюуге.
Боллукъ эдинг сен да ары-бери да
Кѣб джюрекни къабындырыб сюрюрге.

Тохта да къал, — бу халынгы сюеме,
Сеникиме, сени сыйлы кѣреме.



Тенгим, сени кёрмей тургъан заманым
Къалтыратхан кыш чиллеча кёрюндю.
Къаллай сууукъ бурду бизге боранын,
Декабрь, шо, къалай таукел керилди!

Андан бери джай да кетди таркъайыб,
Эркинлигин тагъыб къачны белине.
Къач да келди, ауур атлаб джампайыб,
Сылтаулу тул къатын кибик эрине.

Ойлай эдим: джерде джаннгы туугъанлай,
Ёксюзлюкден башха джокъду деб, джукъ да.
Сен келмесенг, келалмайды бизге джай,
Сен джокъ джерде джырламайды чыпчыкъ да.

Къайда чыкъса, къоркъакъ, хомух орайда,
Къышны сезиб, ханс джарсыйды алайда.



Бизни чачды апрелни джаз къобузу.
Тирилтди ол джерни сейир тангы бла.
Кечеледе Сатурнну джулдузу
Кюлюб, ойнаб тура эди аны бла.

Кюрешсем да чыпчыкъ джырны омагъын,
Бояуланы болушлукъгъа тартаргъа,
Тууалмады мени джазгъы джомагъым,
Джанкъозланы уа суймедим джыртаргъа.

Ауузчукъну, джаякъланы, санланы
Суратларгъа гоккала борч алдыла,
Эсибизге салсала да, аланы
Орунларын туталмайын къалдыла.

Ичимде кыш эди. Джазгъы кёрюмдю
Кёлеккенги суратыча кёрюндю.



Фиалкагъа гурушхамы айтдым мен:
Ол хыйлачы кесини дух ийисин
Урлагъанды сени татлы эрнингден,
Хар тилчиги да — къатапа кюйюзюн.

Лилияда — акъ къолунгу саяуу,
Къара чачынг — майоранны кефинде,
Акъ розада — уууртунгу бояуу,
Къызылда уа — джаннган къанынг бетингде.

Къар кибик акъ, отча къызыл розада —
Ючюнчюде — ич тылпыуунг джашайды.
Амма уру дертден къача, оза да
Билялмады — аны ач къурт ашайды.

Садда джазны ненча гокка къурайды!
Бары сенден ийис, бояу урлайды.



Къайда къалды муза? Къалай унутду
Ол кесине учар къанат бергенни?
Учуз джырчыкъ, этиб ашхы умутлу,
Сый чакъыра болурму сай дюргеннге?

Макъамынгы багъалата билликге,
Кёлтюрлюкге сени бёгек сырынгы,
Къаламынга сый, усталыкъ берликге
Ата, муза, сен хаман да джырынгы.

Аны сейир шартларына къара да,
Бир джыйрыкъ сыз буза эсе сыфатын,
Ариулукъну ёлтюргенни, марла да,
Сен ачулу назму бла ур къаты.

Кеч болгъунчу, сен, замандан терк джетиб,
Ол ёлюмсюз шартларын къой бегитиб!



Ариулукъну джарыгъында кертини,
Джелбаш муза, кери тюртюб кесингден,
Суратламадынг шохуму тюрсюнюн,
Сый табсанг да кесинг аны кючюнден.

Боллукъса сен ачыкъ айтыб къояргъа,
Ариулукъгъа джасау керек тюлдю деб,
Кертини уа излемегиз бояргъа,
Маджалны да такъыл этиу — кюлкю деб.

Хо, тамамгъа керек тюлдю мерекеб,
Амма, сёзню аямай, сен эт къуллукъ,
Алтын сыртлы кешенеден эсе кёб
Махтауунда джашар ючюн ариулукъ.

Тюрлендирмей юсюндеги бир шартны,
Сен дуньягъа сакъла сейир сыфатны!





Мен сюеме, — амма махтау чакъырмай,
Бек сюеме, — амма къалмай хапаргъа.
Кёрюмдюге джанын ачхан джашырмай,
Ич дуньясын чыгъарады базаргъа.

Бар сагъатда джангы ашхы сезимле,
Тюбей эдим сеннге, джырны къутуртуб,
Булбул алай согъады джаз кёзюуде,
Сыбызгъысын джай къояды унутуб.

Аны кюую тохтаса да тёгюлмей,
Джаз кечени айбатындан не къорар?
Хар бутакъдан тартыу келсе юзюлмей,
Бездирир да, ариулугъу терк онгар.

Ол булбулча, мен да энди шум болдум:
Кёб да джырлаб, джырны къоюб олтурдум.



Джарлы муза бояуларын тауусду,
Ансы къаллай сый табарыкъ эди ол!
Керек эди, къоюб махтау тауушну,
Тюз хапарын айтыб берсем мен бу джол.

Ол себебден къойдум джазмай мен бир зат.
Амма кесинг ийнан, кёр да кюзгюде:
Мияладан къараб тургъан джан сурат
Кёб онглуду махтауладан, ёзгеден.

Къайтарыргъа ол кюзгюде сыфатны
Джетмез кючу бояуну, не тюргюню.
Салырбыз деб, сора биз ол суратны,
Нек бузабыз керти, тамам юлгюню?

Бошунагъа эриширге суймейбиз
Табигъатынг, таб ол кюзгюнг бла да биз.



Баргъанлыкъгъа джылла хаман джоргъалаб,
Тюрленмейсе, алмашмайды бир чагъынг.
Андан бери юч чалбаш къыш, боранлаб,
Юч бай джылны джабды ызын, сокъмагъын.

Юч назик джаз шатык бишген кѳетге
Ауушдурду сейир джашил бояуун,
Юч кере къач тешиндирди чегетни...
Сени, баям, джокъду чыртда бир джауунг.

Сагъатыбыз кѳргюзеди заманны,
Садакъчыгъы сандан саннга сылджырай,
Эслемезча кѳзю сынгар адамны
Сезилмейди сени джылынг да алай.

Джокъ эсе кюннге батмайын къалыргъа, —
Ол батханды сен туугъунчу, танг алгъа!



Меджисуугъа бош санама сен мени,
Аллахды, деб да турма, мен бек суйген.
Мен айтама кѣб суймеклик зикирни
Аны ючюн, анга, аны юсюнден.

Кѣлюм анда кюч джыяды кюн-кюнден.
Назмулада алгъышлай ол кѣууатны,
Сѣлешеме мен да аны юсюнден
Билмесем да башхалада муратны.

«Ариу, керти, огъурлу» — бу сѣзлени
Мен айтама, кѣб макъамгъа да салыб.
Аллахлыкъны юч атын, кѣб ѳзгени
Ала ненча кѣурайдыла, чырмалыб!

Ол юч сѣз да айры джашай эдиле,
Сенде ала, бирлешейик, дедиле.



Эски джазма элтсе кетген заманнга,
Бурун тыннган ауазланы эштеме,
Бийчелеге, джигитлеге — кёб джаннга
Джыр этдирген ариулукъгъа джетеме.

Ёлмей, джашаб тургъан шартла кеслери —
Кёзле, къашла, чачла, башха белгиле —
Айтадыла: къуру нартны сёзлери
Суратларгъа боллукъдула сени деб.

Бийчесине джазгъан хар бир сёзюнде
Кюрешгенди поэт сени таныргъа,
Табалмай кюч, кенгден къараб кёзюнге,
Суратынгы тамам, толу салыргъа.

Табдыкъ сени, — ауаз къайдан алайыкъ,
Туруп кибик, сени махтаб, сагъайыб?



Суймеклигим, тырмы тарта ёлюрге,
Къаллай бирни джашарыгъын ичимде —
Джетмез кёзю азмыч кёкню кёрюрге,
Келмез энчи сезимими кючюнден.

Тутулгъан ай, тюшгенликге нохтагъа,
Тёздю джалгъан билгичлеге ачыугъа.
Ышанмакълыкъ энтда минди тахтагъа,
Алландыра терекни нюр чачыугъа.

Ёлюм бизни айыралмаз, булджутур.
Мен назмумда тирилirme, ёлсем да.
Сокъур аджал джахиллени джунчутур,
Тургъанланы табмай джарыкъ, ёсюм да.

Сырынг аслам джашарыкъды джырымда,
Зорчуланы, уазирлени сырындан.



Мени мыйым кѡгъытха не джагъалыр,
Махтауунга джангы махтау кѡшарча?
Эсим джетиб, тилим да не айталыр,
Адамлыгъынг байракъ болуб бошарча?

Джукъ да огъай. Алай а хар сѣзюмю,
Дууа этиб, тилим айтыб келеди.
Джангылыгъы джокъду, амма сезимни
Джангыча да, джарыкъча да береди.

Сюймеклик а, тууса бир кюн джангыдан,
Бу башхады, дерча тюрсюн алады.
Ёмюр сезим кетмейди джаш ангыдан,
Къартлыкъны да бойсундура барады.

Сезим ёлдю, деселе халкъ, заман да,
Ол алайда джангырады хаман да.



Джалгъан тенгге, ый, санама сен мени.
Сатылыргъа къалай келир къолумдан?
Мени джаным, — джаны сени суйгенни, —
Белгим болуб, сакъланады джангыда.

Сен а — къадар меннге берген къонушум,
Мен — тюрленмей, кетиб-келиб туруучу.
Не кетмеген тамгъаны да джуууучу
Сууну ташыу болду сеннге джумушум.

Гюнахларым кюйдюрсюнле къанымы,
Амма, алай кетмегенме сериме,
Айланыудан къайтмаз кибиб наныма —
Сеннге, шохум, — ашхылыкъны тёрюне.

Неди сенсиз эркин джарыкъ дунья да?
Сенден ёзге джокъду насыб, уя да?



Хо, кертиди: къайдан-къайры джетдим мен,
Халкъгъа туру ойнай, бусхул текеча.
Байлыгъымы къалай учуз этдим мен,
Сюймекликни энikleучю эркеча!

Хо, кертиди: тюз болумну кёзюне
Тюз къарамай, башха джары къарадым.
Джетди эсим джангыдан джаш кёзюуге, —
Сюйгенине джангыз сени санады.

Тынды джумуш. Излемейме ызларгъа,
Энтда ёртен тюшюрюрге джюрекге,
Сюймекликни суююу бла сынаргъа, —
Мёлегим — сен, джесир болдунг мёлекге!

Талпыуума къонуш болур кибик кёк,
Ачсын кесин сенде таза кёкюрек.



Ах, джазыуду тели кылыкъ этдирген,
Кёбле кире, садакъачы хыйсабха
Бир мёлекди мени керти джетдирген, —
Тюз гурушха этесе ол азабха.

Санагъатын джашыралмаз бояучу.
Аллайынды мени да къуу джумушум.
Ол да меннге мухур урду аяусуз.
Ой, бир къутхар андан мени, болушуб!

Мен хазырма ых демейин, ашыгъа,
Дарманладан джутаргъа бир къадарны,
Ачыны да санамазгъа ачыгъа,
Онг кёрюрге хар тюзетиу мадарны.

Татлы шохум, джазыкъсынсанг тенгинги,
Багъарыкъса мени кимден да иги!



Шохум, сени халаллыгъынг, огъурунг
Джабхандыла кѣб къаргъышны сокъмагъын.
Салгъан эди зарлыкъны от мухуру
Тюрсюнюме ол тамгъаны омагъын.

Джангыз сенден келген махтау, гурушха
Боллукъдула меннге къууанч, бушуу да.
Башхалагъа — мен ёлгенме урушда,
Джокъду умут, джокъ къоратыу, къошуу да.

Атдым джардан къоркъуу джюкню ауурун,
Джылан къыппа да къачырмаз къанымы.
Энди хазна эштдирмейди дауурун
Сѣз этиуню, бетсиниуню къалыны.

Шох джюрегим сауду. Джокъду башха зат.
Тѣгерегим — шош, тылпыусуз ахырат.



Биз чачылдыкъ. Андан бери бир кёзюм
Джюрекдеди. Экинчи уа — джол уста —
Айырмайды джерни тигин не тюзюн,
Мен алгъынча къарасам да глобусха.

Мени кёзюм джюрегиме, ангыма
Айталмайды ханар кеси кёргенден,
Къууанмайды джашил джазны тангына,
Сакъламайды бир джукъну да теренде.

Асыл-осал затны, аны-муну да
Ушатады кёзюм сеннге къуру да:
Кёгюрчюнню-къаргъаны, кюн-тюнню да,
Кёк тенгизни, тау башлада нюрню да.

Сенсиз дуньям сенден толуб келеди,
Керти кёзюм ётюрюк тюш кёреди.



Сюймекликни шам таджисин кийгенли,
Бийленича, кука сёзю тогъайтды?
Эшта, кёзюм не кука ау ийгенди,
Неда аны сен хыйныгъа сагъайтдынг.

Къайда къуджур, сынсыз затны да алыб,
Этеди ол сейир мёлек суратла,
Кеси кёрген джукъну къоймай къадалыб,
Ушатады барын сенде сыфатха.

Ал оюмум, баям, тюздю: кукалыкъ.
Кёз биледи мени кёлюм тартханны,
Ол себебден аталады шапалыкъ —
Бий суйгенча узатады гоппанны.

Ол уу болсун, — кёзюм алыр гюнахын:
Кёз сынайды алгъа ууну палахын!



«Сюймеклигим мындан кючлю болалмаз», —
Дей эдим мен бир кёзюуде, джангылыб.
Билмей эдим, суйгеним да сёнгмей аз,
Барлыгъымы бекден да бек джангырыб.

Сора, сезиб хар минутну ар-сарын,
Бузулмазлыкъ законну да бузарыкъ,
Антны, сёзню тайышдырлыкъ, джыгъарыкъ
Минг, миллион чурумну да чыгъарын,

Ийналмай тюрлениучю джазыугъа,
Базыб джангыз джашалмагъан сагъатха,
Айта эдим: сезимим сен ариугъа
Кемсизди деб, кюнню тутуб шагъатха.

Сюймеклик а — сабийчик. Мен терс болдум,
Сабий джетген тиширыуду, деб турдум.



Эки джюрек бир болурча адамлыкъ
Эт да болуш, дейди — хаман да кѣлюм.
Къурутурму суймекликни харамлыкъ?
Джокъду анга не таркъайыу, не ёлюм.

Суймекликди джаннган чыракъ боранда,
Джукъланмагъан къарангыда, тубанда,
Суймекликди тенгизчини ырызы,
Океанда джол тюзетген джулдузу.

Джаш бетледен джазгъы нюрню сюртмеклик
Тынч болуучу заманны зор къолунда
Алай факъыр гинджи тюлдю суймеклик, —
Ол къоркъмайды аны чюйре тонундан.

Терс эселе джазгъаным да, джазым да,
Джокъдула, де, суймеклик да, назмум да!



Айт да кьойчу: сен дуньясын джасагъан
Ишим ючюн хакъ тѣлемей кьойду деб,
Кеси кемсиз багъалатхан босагъам
Унутулуб, эсинден терк тайды деб.

Заманыма бере билмей магъана,
Сагъатларын хауле джоя эди деб,
Элтдирирге кесин узакъ джагъагъа
Джелпеклени эркин кьоя эди деб.

Бѣгекликден мен этген кѣб хатаны
Джый да салчы суймекликни къатына,
Кѣзлеринг а айырсынла аланы,
Амма сойма, кетиб кемсиз къатыгъа.

Терс болгъанма. Амма ма ол терслик сыр
Суймеклигинг тюз болгъанын танытыр.



Аш барсын деб, хантха кёб зат чабдырыб,
Ачы татыу этдиребиз ауузну.
Ачыны да ичебиз, бел къатдырыб,
Сокъдурабыз сора сылыкъ къобузну.

Аллайын, мен, эркеликден эсириб,
Таба эдим къууанч ачы фикирде,
Къууат, къут да бар кёзюуде, безиниб,
Ауруу табыб алгъан эдим ёмюрге.

Сюймекликни харам, хыйла къылыгъын,
Кёб палахны да кёргюзюб кёзюме,
Ауруб къалдым. Дарманны эм сылыгъын
Джутуб турдум, заран сала кесиме.

Сюймекликден кюйюб-бишиб баргъаннга
Ёлюр отча боладыла дарманла.



Сиренлени кёз сууларын ичгенча,¹
Ачы уула бары меннге кёчгенча,
Нек болама бир умутлу, бир кьоркьакъ,
Бир — хазналы, бир а — мюлксюз джалынчакъ.

Къууанчда не гунах этген болурма,
Зауукъ кюннге джетгенлейме силкиниб?
Къаллай ауруу тийди, саным бурурлай,
Кёзлерим да чыгъадыла, дер кибиб?

Къыйынлыкъны, эй, огъурлу адети!
Маджалны да бушуу иги этеди,
Сюймеклик а, кюйюб, къачса келбети,
Бютюн да бек чагъыб, джашнаб кетеди.

Аллайын, тас этгенликге кёб затны,
Мен болгъанма он кере бай, къууатлы.

¹ Сирена — чыпчыкъ маталлы тенгиз джанууар, тиширыу башы бла. Кемечилени къырылыр джерлерине джыры бла чакъыргъанды (грек мифология).



Шохум меннге хыны тийген кюнюнде
Хайыр берди. Бушуу алыб джюрекден,
Бююлеме терслигими тубюнде,
Джюрек кърчдан болмагъаны себеден.

Джанымы ол кыйгъан кибик, мен аны
Кыйдым эсе, — къабынады отда ол.
Амма джокъду сагъыныргъа заманым
Кълкъалдыны, анга энтда ачыб джол.

Бу бушууну, ёкюнюуню кечеси
Эсге салсын менден кёчген джарсыуну,
Мен да анга, келтиргенча ол кеси,
Элтирча хакъ сокъураныуда асыуну.

Мен кечгенме чекгеними — кёл солур,
Сен да кечсенг, — тэлеуюбюз тенг болур!



Гюнахлыгъа саналгъандан эсе уа
Гюнахлы бол: керти-такъыл джалгъандан.
Биз этмей сюд, киши кёлю этсе уа,
Къууанч деген джыгъылады джаргамдан.

Хыйла къауум, харамлыгъы озаракъ,
Къалай аяр мени исси къанымы?
Гюнахлыма, амма сизден азыракъ,
Ызчыларым, къыйнауучула джанымы.

Да мен — менме, сиз а гюнах джюгюмю
Ушатасыз кесигизде болумгъа.
Тюз эсем да, эшта, мутлах сюдюню
Къынгыр ёлче тюшген болур къолуна.

Сора ол а, къарагъанлай адамгъа,
Кёрюр анда кесиндеча бир тамгъа.



Эсде тут деб, берме меннге бир затны:
Балауузда, пергаментде, къангада
Джазылгъандан иги сакълар ангыда
Мени мыйым сен ариуда сыфатны.

Сен джашарса анда бек кёб заманны —
Джаны саула, тая-тая къабыргъа,
Бергинчи джут джелимаууз къадаргъа,
Бир кесегин сенден эсде къалгъанны.

Бош саугъала — балауузда джазыула —
Бирини да джокъду аллай къолайы.
Ийнан, керти суйген джюрек, сакъ мыйы
Къутхарырла сени терк зинк болуудан.

Суймекликни кесин къоюб, белгисин
Сакълаучуну, алдаучанды эс кеси!



Кючлюме деб, минме заман, башыма.
Сен джангыдан сюеген кёб къала да
Джангы тюлдю. Эскиликни ала да
Баргъанса сен, ичин бура тышына.

Ёмюрюбюз къысхады да алданыб
Балсытыргъа боллукъбуз кёб бош затны
Бурунгула табхан эсни, муратны,
Биз табдыкъ деб, айланабыз махтаныб.

Къотур капек — архивинге, сенинге да.
Джокъду джукъгъа сейирсинир къарыуум.
Ётюрюкню терилтиучю аурууун
Сенсе джайгъан тереннге да, кенгнге да.

Келдим эсе, заман, тюзлей джазыугъа,
Тюрленмезме энтда санга ачыугъа!



Болса эди суймеклигим заманны
Ёге кызы, амма тири, табышлы,
Джазыу алай бермез эди табанны,
Табар эди орун анга тыйыншлы.

Меннге хансдан чыкъмагъанды суймеклик.
Джазыуум да теджемейди анга джукъ —
Бералмайды кюн тегерге эркинлик,
Не хыныдан ёлдю дерча мутхузлукъ.

Насыбдан хар сагъатны хах алгъанны
Хыйла иши андан кери болады.
Кюн бакъмайды, къаушатмайды джел аны,
Уллу джолун хаман тутуб барады.

Алайды да, кёр сен, тюзню-джалгъанны —
Джашауу шау, ёлюмю шам болгъанны.



Къалай эди тахтасына патчахны
Сый берирге мен эркинлик табалсам,
Не, ёмюрге бир оюлма юй чакълы
Чыдамазлыкъ таш эсгертме салалсам?

Ашыкъ-бушукъ джумушланы сюрюучю
Джояр мюлкюн, тѣлеулерин тѣлемей.
Къуджур хантны, сайламаны суююучю
Тюз татыуну къояр джукъгъа тергемей.

Огъай, къуру сени саугъанг — азыгъым.
Сен да менден ал ётмекни тюз кесин.
Олду сени кѣкден тюшген насыбынг —
Арабызда келишиуню белгиси.

Кет, терилтме! Джарсыу тюше ичине,
Джан кемден кем бойсунады кючюне!



Учар балам бу заманны билдирген
Сагъатланы ауур джюгюн кёлтюрген.

Джюгюнг тая, сен да ёсе бараса,
Сюймекликге бизден ашау аласа.

Табигъат а хаман ойгъан анады,
Джюрюшюнгю тыйыб, артха атады.

Ол сакълайды сени къозуб ойнаргъа,
Кеси берген минутланы джояргъа.

Къоркъма хыны кылыгъындан бийчени:
Болджал джетсин, деб аяйды ол сени.

Сора болджал деген чабыб джетгенлей, —
Тёлеу, тергеу салыр, сенден ёнгелей.



Ариулукъгъа багъа берген сагъатда
Къара бояу болмагъанды махтаулукъ.
Эшта, дунья тюрленгенди бек артда —
Аламанты къаралтханды алдаулукъ.

Кертилени орунларын тутаргъа
Хах бояула таукел болуб келгенли,
Ариулукъ да джыйылгъанды эм таргъа,
Юйсюзлюкдю, джакъсызлыкъды кѳргени.

Ол себебден чач-къаш суйген къызымда
Къарадыла, кече кѳзню джумгъанча,
Ариулукъну бояб, джасаб бузуугъа,
Бушуу этиб, къара кийиб тургъанча.

Къара алай джарашады алагъа,
Ариулукъ салт кѳчген кибик къарагъа.



О музыкам, тиеклени, къылланы
Сен къозгъасанг, тартыулары кючюне
Сукъланнгандан, чыгъыб мени джыланым,
Къуджур джарсыу джыйылады ичиме.

Къыйыналама, сени назик кълларынг
Джылыулары менден кери бурсала,
Къысха, юзюк тауушлагъа алланыб,
Тиеклени эркетиб турсала.

Сюе эдим тиек тизгин болалсам.
Сени назик бармакъларынг бир-бирде
Аз джетгенлей, мен титиреб согъалсам,
Кюсюнмезден бир кюнюмю ёмюрде.

Амма кългъа джетди эсе насыб тёр,
Кълну анга, суймекликни манга бер.



Уят бла джандан чыкъгъан оюмла —
Ма джашауда нафысына берилиу.
Ол а неди — хатерсиз, зор оюнла,
Тыйгъыч болмай, къаты, хыны керилиу.

Нафыс тойса, сокъураныу терк чыгъар,
Ызлаб тебрер, келгенича кючюнден.
Ол къармакъны эслемейин ким къабар,
Чыгъар ма ол тынчлыгъындан, кючюнден.

Акъылсызлыкъ — кеси кесин кемириу —
Не онглайды, неда тюбге тюшеди.
Базым-къууанч, сыналмакълыкъ — ёкюнюу,
Кетген заман а алдаулукъ тюш эди.

Хо. Алай а къутулурму гюнахлы,
Сынамайын джаханимде палахны?



Кёзлерине джулдузла деб кёоялмам,
Эринлери — марджанла тюл, сууукъла,
Билеклери — кърча акъла, деялмам,
Эшмелери — къара бурма чыбыкъла.

Тенг этерча тюлдю бет къанын
Дамаскдагъы розаны бир джугъуна,
Сезериксе этинде эт ийис болгъанын
Духу да кем фиалканы духундан.

Сен табмазса анда субай сюекле,
Тюрсюню да адам халын сакълайды,
Къайдам, къалай джюрюйдюле мёлекле,
Мени наным джерни басыб атлайды.

Дагъыда ол оздурмайды кёблеге —
Кука махтау сыйсыз этген джеклеге.



Бек эркесе, буюругъа сюесе,
Ушаб уллу кёллю ариу кызлагъа.
Мени сокъур суймеклигим, билесе
Санагъанын сени тюрсюз хазнагъа.

Айтмагъа кьой къара шинли сыфатынг
Чырта тюлдю кырылырча кьолай деб, —
Ол айтыуну джокъду дженгер кьууатым,
Ичимден а дау саллыкъма огъай деб.

Джюрегиме, ангыма да ийнаныб,
Болмай аз да ол айтыугъа огъайым,
Ант этеме, кёкге, джерге айланыб:
Алапатды сени къара бояуунг!

Бетинг къара болгъанында тюлдю иш, —
Сен тюл, ишинг къаб-къарады — ма бедиш!



Кёзлеринги бек сюеме. Алгъынча,
Этедиле мен — бырнакны аяулу,
Шохларына къара кийиб тургъанча,
Сакълайдыла ала къара бояуну.

Кюн джарыгъы шам востокну джюзюне,
Ийнан, алай джарашмайды джангыз да,
Не западда чууакъ кёкню кёзюне
Ушаб тургъан ол ингирги джулдуз да.

Алай ариу келишмейди орнуна,
Келишгенча сеннге мыдах къарамынг.
Ах, ма алай джюрегинг да къоркъуна,
Турса эди, къара кийиб, таралыб, —

Ариулукъгъа — къара кече, дер эдим,
Къарангы уа — джарыкъ ёлче, дер эдим!



Къаргыш джетсин, саякъ ойнай, безине,
Шохум бла мени инджитген бузукъгъа.
Мени къыйнау аз кёрюндю кёзюнге, —
Шохуму да тюшюрдюнг ол тузакъгъа.

Аяусуз джан, кёзюнг буруб табсызгъа,
Айырылдым мен ёмюрге дери да
Юч джюрекден: ма тас этдим бир ызгъа
Кесими да, тенгими да, сени да.

Шохуму уа бош эт, ая джарлыны,
Мен-джесирге буюр аны къорургъа.
Аны ючюн джюкге салыб джанымы,
Сёз береме аны сакълаб турургъа.

Бош джалбарыу. Сенсе мени тар тюремем,
Хар неми да тартсын анда от тирмен.



Мен экиме. Бир мен сеннге кѣчгенди,
Экинчи мен, мени атмай, тюзюуюн
Турсун меннге кѣл бастыра, деб энди
Джюкге тюшген мюлк боллукъду джазыуум.

Аллай халны унамайсыз сен не ол.
Сен излейсе энчи хайыр алыргъа.
Ол а, кемсиз халаллыкъдан, салыр къол,
Хазырма деб, сенде джюкде къалыргъа.

Мени джюкге алгъан сени къыйнайды,
Борчлу болуб. Ариулугъу сени да,
Къозлау ачха бериучюча, ызлайды,
Джангызлыкъ джазыугъа тюрте мени да.

Азатлыгъын сеннге джюкге салды ол,
Меникин а къайтаралмай къалды ол!



«Талпыу» деб бош айтылмайды атыма.
Талпыуладан безиб, сенден тилейме:
Талпыуларыңгы барыны къатына
Мени да сал, — ма ол затны излейме.

Сени кибик кёлю чексиз эркинде
Къыйынмыды къонуш табхан кёлюме?
Талпыулагъа джылы джууаб бар кюнде
Меникиле джууабсызмы ёлюрле?

Суудан толу океанда джангурла,
Бара-барыб, табхан кибик къонушла,
Кесинги кёб талпыуунгу джангырта,
Талпыууму юйлю эт да алгъышла.

Сен «огъай» деб, салма меннге джарсыула.
Джыйылсынла сеннге бары талпыула.

¹ 135 бла 136 сонетле сёз оюнда къуралгъандыла. Поэтни къысхартылгъан аты — «Will» («William» — «Вильям») «тырмашыу», «талпыу» деген сёзлеча джазылгъан да, айтылгъан да этеди.



Тартынады джанынг джаннга тюберге.
Сен а анга айт атымы, уянсын.
Атым — «суююу: неда «талпыу» сюерге, —
Барды аны хар бир джанда уясы.

Кеси кючлей, суююулеге кючлете,
Ол джанынгы джети къатын толтурур.
Тергеу адет чомарт болгъан ишледе
Бир деген сан нольдан озмай да турур.

Джукъ тюл эсем да кёблени ичинде,
Сеннге уа мен джангыз бирлей къаллыкъма.
Турурма мен, киши кёрмей, кечине,
Сен суй ансы, сенден къарыу аллыкъма.

Суй эм алгъа чам атымда татыуну,
Сора мени да сюерсе — талпыуну!



Сюймеклик а сокъурду. Ол мени да
Къармалтханды — джукъ эслемей къалама.
Ариулукъну кѣргенликге, нени да
Сейир-сылыкъ деб айырмай барама.

Джюрегинги алыб кетиб кѣзлеринг,
Кемеле бир кѣб ѣтюучю суулагъа,
Якорь атыб, тохтатсала джюзгенни,
Азатлыкъны бер джюрекге саугъагъа!

Халкъ чыйыртхан керуан-сарай кѣзюме
Шам арбазча ариу къалай кѣрюндю?
Кѣргеними къыстаб турдум кесимден,
Керти бояу джагъыб джалгъан кѣрюмге.

Кюнню орнун кече тутду да къалды,
Джалгъан меннге эминача къадалды.



Сен, ант этиб, чынг кертичи олийге
Юлгю боллукъ мен кесимме, десенг а,
Ийнама, санаб мени сабийге,
Ётюрюкню къуйгъанынгы кёрсем да.

Керти халны истемейин, алкъын мен
Джаш кёрюне билликме, деб кёл басдым.
Махтау излей, джалгъан хали алдым мен, —
Экибиз да кертиликден аджашдыкъ.

Алдадым деб, излемезсе кечмеклик,
Джашырама мен да узакъ сырымы.
Бош ийнамгъа таянды бу суймеклик,
Къарт суйсе уа тартынады джылындан.

Биз алдашыб, алданыб да джашайбыз,
Экибиз да хош болгъаннга ушайбыз!



Терслигинги, джалгъанынги акъларгъа
Этме борчлу. Ма ишни эм такъылы:
Кюреш кючню къарыу бла онгларгъа
Хыйлалыкъ бла джара салма, ахыры.

Башханы суй, эте табсыз джангылыч,
Тюбешсек а, бош къайырма джалкъангы.
Неди хыйла? Кёз къарамынг — зор къылыч,
Джокъду суйген джюрекни уа къалкъаны.

Кёз кючюнгден хапарлыкъса кесинг да,
Ким биледи, бурулуб бир джанынга,
Башхаланы къырама, дей эсенг да,
Мени аяб, кечим сала джаныма.

О, аяма! Тюз къара да кёлюнгден,
Ёлтюр мени, — мен къоркъмайма ёлюмден.



Хыныңг кибик эркин болсун акъылынг.
Тил ачдырма ачыууму къюяргъа.
Ансы къалын джарсыуларым ахыры
Амалсыздан сѣлешиб да къоярла.

Алда бираз, мени суймей эсенг да,
Кѣрюн, джалгъан суймекликден ышарыб,
Ичер сууун тауусханды, десек да,
Къарайды джан врачлагъа ышаныб.

Джийиргенсенг, шашдырлыкъса. Бизге да
Боллукъса терк тил ачдырыб къюяргъа.
Сынчы дунья къайсы джалгъан сѣзге да
Хап-хазырды тынгылаб, бет джояргъа.

Бедиш тамгъа тюшмез ючюн юсюнге,
Ариу кѣрюн, джутуб дауну ичинге.



Сюймейдиле аз да сени кёзлерим, —
Хар кемлигинг туурадады алагъа.
Джюрегиме джокъду сынгар терс джеринг,
Ол санайды кёз кёргенни чолагъа.

Къалды сёзюнг, къулагъыма киралмай.
Ауаз, къол, кёз — къураб сейир джубанчла,
Сукъландырыб кюрешдиле, сюралмай
Мени эштиу, кёрюу, сезиу къууанчха.

Сезимлеге буюрулмай къалгъанды —
Не бешине бирден, не хар бирине —
Къул болмакълыкъ ёлюмден да аманды
Деб, джюрекни джибермезге серине.

Къыйынлыкъда къууанама бир затха —
Туугъанынга меннге къабыр азабха.



Сюймекликде гюнахларым ючюн, кёб
Табалайса, бир сёге, бир уруша.
Амма, кёрсенг бизде халны ёлчелеб,
Сюесе деб, эталмазча гурушха.

Неда кесинг эсгерирсе: тилинги
Джокъду джолу мени баям этерге.
Сатлыкъ, джалгъан, фитна анты билиниб,
Аз къалгъанды халекликге джетерге.

Аслам гюнах къайсыбызгъа джазылсын?
Хо, сюебиз: мен сени, сен — ёзгени.
Амма мени бу тарлыкъда джазыкъсын, —
Бек сёкмезле сени халкъны кёзлери.

Хатер деген джукълай эсе тюшюнде,
Сен да хатер чырт сакълама кишиден!



Тутар ючюн ачыу этген джюджекни,
Не илгиздик гугурукну, джаш ана,
Джерге салыб кьойнундагы «гёджебни»,
Хахайын да эсге алмай бошуна.

Атылады ызындан ол кьачханны.
Къанатлы уа бойнун созуб, къанкъылдаб,
Къушу уча, чыйыртады бачханы,
Несине солуу бермей, кёз алдаб.

Аллайын, сен кетдинг, кенгнге аралыб,
Къачханланы, тутайым деб, къызына.
Мен да, сени сабийингча таралыб,
Кече, кюн да чакъырама ызынга.

Сен къанатлы талпыуну джет, тут таукел,
Эски этген суйгенинге къайт да кел.



Джазыу, теджеб ийир дунья даулетни,
Бий этгенди меннге эки адамны:
Бири — танг джаш, джарыкъ чачлы, келбетли,
Бири — танг къыз, къара кече къарамы.

Джаханимге мени джыгъар муратда
Кюрешеди шайтан алдаб мёлекни,
Терилтеди, кириб ариу сыфатха,
Къалгъанды деб, шайтан болур керекли.

Кюрешиуде билмейме ким хорларын.
Ышанмайма, къоркъуулуду джюрегим:
Бир-бири бла шох себебден шохларым,
Джаханимге кирген болур мёлегим.

Кирген эсе, мен билликме кечирек,
Андан бери быргъасала теркирек.



Мындан алда ачыу чабыб бурнуна,
«Чыртда кёрюб болмайма», деб силдеди.
Къоркъгъанымы эслегенлей огъуна
Ол терслигин джуудурургъа изледи.

Къабды тилин. Сюд этген къой, тилинден
Чыкъгъан бир тюрт сёзге неда къаргъышха
Кёз ачмадым ма бу джолгъа дери мен.
Эштдиргени — ийнакъ сёзле, гурушха.

«Чыртда кёрюб болмайма» деб, ауазы
Тартынаракъ чыкъгъанлыкъгъа, тюрсюню,
Унутду да кёлкъалдыны хауасын,
Терк тохтатды ишекликни юр-сюрюн.

«Чыртда кёрюб болмайма» деб урушду,
Сора «Огъай, сизни тюл!» деб, терк къошду.



Джаным, гюнах къысхан джерни ёзеги, —
Джесирликге берилиб зор кючлеге,
Инджилесе, джетмей азыкъ кесегинг,
Къууатынгы джояса бош ишлеге.

Дженгил къонакъ, сора аллай бир багъа
Нек бересе хах юйюнге, силкиниб?
Аш этейим дебми сокъур къуртлагъа
Кёб кыйналыб джыйгъан сейир мюлкюнгю?

Керил, джаным, тоюн хаман зауукъдан,
Джортуб баргъан кюнледен а джый джасакъ.
Юлюшлю бол, къадал кесинг саулукъдан.
Ичинг болсун бай, тышынг а — джарлыракъ.

Терк джашауда ашыкъмасанг ёлюрге,
Аджал ёлюр, сен къалырса ёмюрге.



Сюймекликди осал ауруу. Джанымда
Кёбдю инджиу ол кюеди, ёледи.
Кесим алгын ичген ууну джангыдан
Ичер эдим, деб кёлюне келеди.

Ангым — доктор сюймекликни аурууун
Багъыб турду дармансыз бек таб кеси,
Ахыры ол таркъайтды да къарыуун,
Къойду бизни, тауусулуб тюнкеси.

Энди мени сау болалмаз кемизим.
Джокъду тынгы, джаным къалды орунсуз.
Ангым атыб къойгъан кёб сёз, кёб сезим
Джюзедиле ары-бери джорукъсуз.

Шашханымда, къыр кёрюндю чегетча,
Кюн кечеча, джаханим да джандетча.



Сюймейклигим къатылгъанды кёзюме,
Керти халгъа келишмейди эслемим.
Ачыкъ затны сюрюр кибик терсине,
Джукъланыбмы къалды ангы кесегим?

Иги эсе кёзюм кёрюб джаратхан,
Нек болмайды сезимиме дунья хош?
Тюл эсе уа, мюкюлме бу муратха:
Сюймекликни кёзю — джалгъан, сокъур, бош.

Сау дуньямы, кёзюммю тюз болурла?
Сюйген кёзге ау атады джыламукъ.
Кюн да, кёкню джуугъунчу джай джангурла,
Къаралмайын туруучанды хазна джукъ.

Джыламукъла — ма сюймеклик излеген,
Джабар ючюн гюнахларын кёзледен!



Сюймеклигим джокъду, дейсе сен мени.
Да сени бла уруш эте кылычсыз,
Сермешиуде сени джанлы тюлмеми,
Сауутуму атмаймамы урушсуз?

Джауунг бла шохму болдум сора мен?
Сен суймеген кимге бёлдюм эсими?
Бош гурушха этиб, кыйнаб тебресенг,
Салмаймамы хар терсликни кесиме?

Санар ючюн джалыныуну бедишге,
Къайда мени санагъатым, хырбатым?
Гюнахынг да тенгди асыл, хур ишге,
Кирпик къакъсанг — тынды мени муратым.

Джаулугъунгу сырын сездим — обурма:
Сен кёзлюге джакъса, — мен а сокъурма.



Онгсузлай болур кибик меннге бий,
Аллай болум къайда табдынг сен, излеб?
Кёзлерими алдайым дей да безий,
Ант да этдим, кюндюз джарыкъ тюлдю деб.

Фасыкълыкъны чексизлигин кёрдюм да,
Сейир болдум гюнах кючде къууатха,
Бир кёб къара ишни кече келдим да,
Гюнахынгы суюдюм санаб сууабха.

Башхалада душманлыкъны ышырлыкъ
Шартла меннге бередила суююм, кёл.
Къаргъыш тулукъ — ма олду мен баш урлукъ.
Амма мени сен аладан башха кёр.

Тыйыншсызгъа джанын берген ким эсе,
Анга энчи суймекликни сен тедже.



Эштмейдиле суймеклик да, джашлыкъ да
Гурушхасын айыб деген бийчени.
Сен кюрешме, бош тюбюмю ачыб да,
Сал кесинге намыс суйген ёлчени.

Сен сатханлы, ташайтханма кюнюмю
Учуз, зыбыр зауукълагъа тюбелек.
Мени диним терилтеди тиними,
Чархым къууанч эталады кёбюрек.

Сагъынылсанг, учунады хар саним
Сени таба, ызындан джау къуугъанча.
Къул кесини бийчесине кёл салыб,
Табыныргъа хазыр болуб тургъанча.

Суймекликде джырлай-джылай арыгъан,
Хакъ намысны олду терен таныгъан.



Сюймеклигим гюнахлыды ёмюрю.
Сен а терссе эки къатдан асламгъа:
Неках борчну унутханса — ол бири,
Экинчиси — антны бурдунг мусхамгъа.

Эки къатха гюнахлыса, деб сени
Табаларгъа джетелирми да бетим?
Тюзюн айтсам, эки къат тюл, кесими
Джыйырма къат бузулгъанды иннетим.

Сюесе бек, кертилигинг теренди,
Огъурлуса деб, ант эте эдим кёб.
Кёзлериме бошлай эдим кюренни,
Къылаунгу кёрмегенлей къалсам деб.

Керти, таза сенсе деб, алдай он къат,
Ауузуму эте эдим керахат.



Къалкъыб къалды Купидон суу салкъында,
Сюймеклик от — джаннган джаркъа — къатында.
Бир хур къызчыкъ алды да ол джаркъаны,
Кёмдю эрлай теренине шоркъаны.

От джукъланды, шоркъа суучукъ ойнады,
Джылыу ётюб, боркъулдады, къайнады.
Себеб излей, бек кёб тюрлю ауруугъа
Саусуз къауум къуюлады ол суугъа.

Хыйла мёлек а алды ол кёзюуде
Джангы отну суйгеними кёзюнден.
Сынар ючюн, джюрегими джандырды,
Ой, башыма бир кёб ауруу джаудурду!

Сау этерик а суу тюлдю аланы,
Ол биягъы отду — ол кёз къарамны.



Джатды мёлек салкынында терекни,
Сюймекликни отун быргъаб чунгургъа.
Къалкыгъанын эслеб антсыз мёлекни,
Хур кызла да сакъ чыкъдыла чынгылдан.

Ол кызлагъа кёб джарсыу салгъан отчукъгъа —
Кёсеуге — келди бири дауурсуз,
Суугъа кёмдю, от салмазча ол джукъгъа, —
Къалкыб тургъан мёлек къалды сауутсуз.

Сора шоркъа сейир тукъум джылынды.
Кёб ауруугъа джарай эди ол артда.
Мен да анда иги кесек джууундум,
Сюймекликден бир джазылыр муратда.

Исси болду суу сюймеклик джылыудан, —
Сюймеклик а сууумады чырт суудан.

СОНЕТЫ ШЕКСПИРА

в переводах на карачаевский язык

М. Б. ЧОТЧАЕВА

Редактор *М. М. Кубанов*, художник *Е. П. Кордюкова*, художественный редактор *В. В. Сиротина*, технический редактор *М. М. Дышекова*, корректор *Н. С. Салпагарова*.

Сдано в набор 16.09.96. Подписано к печати 29.11.96. Формат 70x841/32. Бумага тип. № 2. Гарнитура «Таймс». Печать офсетная. Усл.-печ. л. 5,5. Усл. кр.-отт. 5,8. Уч.-изд. л. 5,3. Тираж 1000. Заказ № 3089. Карачаево-Черкесское государственное республиканское книжное издательство. 357100, г. Черкесск, пл. Кирова, 23, Дом печати. Карачаево-Черкесское А/О «Полиграфист» 357100, г. Черкесск, ул. Первомайская, 47. Лицензия № 040035 от 14.06.94.

Ш 41

Чотчаев М. Б. «Сонеты Шекспира» — перевод. Карачаево-Черкесское государственное республиканское книжное издательство. 1996 — 160 с.

ISBN 5-7289-0117-4

М. Б. Чотчаев известен карачаевскому читателю как талантливый журналист, автор веселого юмора, сатиры, драматических произведений, четко отшлифованной поэзии. Его перу принадлежат книги «Средь бела дня», «Озорники», «Сонеты» и др.

Он был первым карачаевским поэтом, который перевел в 70-х годах сонеты Шекспира, но издать их возможность представилась лишь теперь.

84 (4 Вл) 3—4

Ш 4702280200—16
9111 (03)—96 16—96

7000

